

A
MAGYAR PEDAGÓGIAI TÁRSASÁG

50 ÉVE

A 2017 június 9-én tartott neveléstörténeti konferencia

előadásai

Budapest 2017

Magyar Pedagógiai Társaság

A Magyar Pedagógiai Társaság 50 éve

**A társaság Neveléstörténeti Szakosztályának szervezésében 2017 június 9-én
sorra került konferencia előadásai**

Szerkesztette: Trencsényi László

ISBN 978-963-7123-53-5

Magyar Pedagógiai Társaság

Budapest 2017

Mikonya György

Bevezető egy jubileumi konferencia dokumentumainak gyűjteményéhez

A Magyar Pedagógiai Társaság újjáalakulásának 50. évfordulója alkalmából a Neveléstörténeti Szakosztály 2017. június 9-én az ELTE Tanító-és Óvóképző Karán megemlékezést tartott. A rendezvény a 125 éves Társaság történeti múltjának felidézésével foglalkozó rendezvénysorozat szerves folytatása. A megemlékezést több okból is időszerűnek tekinthető. Egyrészt a legutóbbi 50 évben olyan jelentős társadalmi változások következtek be, amelyek mindenképpen indokoltá tették a kritikus-önkritikus elemzést. Egy másik szempont volt az is, hogy egy-egy periódusról autentikus, a történéseket belülről ismerő és átélő személyek számoltak be. Ilyen tekintetben, kronológia sorrendben haladva Kelemen Elemér tájékoztatta a résztvevőket az 1967-beli újjáalakulásról, Trencsényi László az 1989 utáni időszak részleteibe avatta be az érdeklődőket „Az átmentés és a megmentés időszaka” önmagában is sokatmondó címmel. Hunyady Györgyné az 1993-2008 között megrendezett kongresszusokat értékelte. Az előadásra reagálva az ülés résztvevői egységesen nehezményezték, hogy a kongresszusok előremutató javaslataiból nagyon kevés került elfogadásra. Az utolsó előadás - zárva a rendezvény ívét - a Társaság további működése szempontjából igen kritikus-önkritikus hangvételű volt. Kraiciné Szokoly Mária SWOT-analízisben sorolta fel a legfontosabb és legsürgősebb teendőket. A jó hangulatú, nyílt rendezvény hozzászólói további érdekes történetekkel egészítették ki az előadókat. A tanulmányok formájában leírt előadásokat jó szívvel ajánlom a jövőbeni kutatóknak, elemzőknek, mert kordokumentumnak tekinthetők.

Hegedüs Judit és Mikonya György

Neveléstörténeti szakosztály

Kelemen Elemér

A Magyar Pedagógiai Társaság újjáalakulása és tevékenységének első évtizede (1967-1976)¹

Történeti előzmények

A Magyar Paedagógiai Társaság 1891-es megalakulása a magyarországi oktatásügyi modernizáció eredménye és annak fontos mozzanata, katalizátora is volt; döntő szerepet játszott a modern hazai pedagógustársadalom kialakulásában, a pedagógusmesterség szakmává válásának, professzionalizálódásának folyamatában.

Programja, tevékenysége több vonatkozásban is iránymutatásul szolgált a következő évtizedekre. Feladatának tekintette a megújuló neveléstudomány és a tömegesedő oktatás valóságos problémáinak szembesítését, az elmélet és a gyakorlat kapcsolatainak kiépítését. Jellemzője volt az időszerű oktatáspolitikai kérdések – a tankötelezettség, a népoktatás és a középfokú oktatás kiterjesztése, a neveléstudomány és a pedagógusképzés megújítása – iránti érzékenység, valamint a nemzetközi tájékozódás igénye, az új pedagógiai szempontok és nézetek el- és befogadásának szorgalmazása.

A Társaság 1946-os aktivizálódását követő durva felszámolása (1949/50) törvényszerűnek mondható. A fentebb említett értékekre ugyanis az ideológia-vezérelt, pártirányított oktatáspolitikának nem volt szüksége; a MPT – más szakmai, civil szervezetekhez hasonlóan – megszűnt.

Az 1967-es újjászervezés előtörténetének fontos fejezete 1956, az elfojtott társadalmi igények és szakmai követelések felszínre kerülésének esztendeje. A Társaság ügye a *Petőfi-kör* pedagógiai vitáján merült fel először. Ezt követően az *MTA Pedagógiai Főbizottsága* által kidolgozott és július 30-án elfogadott javaslattervezetet az augusztus 31-én megtartott „kommunista pedagógiai aktíva” is támogatásáról biztosította és javasolta a Társaság újjászervezését „az MTA égisze alatt”. Az október 1-2-án megrendezett *balatonfüredi*

¹ Írásunk az *MPT Neveléstörténeti Szakosztálya* 2017. június 9-én rendezett jubileumi emlékülésén elhangzott előadás szerkesztett változata. Tanulmánnyá alakított, hivatkozásokkal, jegyzetekkel ellátott átdolgozása – előreláthatólag – az *Új Pedagógiai Szemlében* jelenik meg.

Pedagógus Konferencián több felszólaló – így például *Kónya Albert* miniszter, *Székely Endréné*, a pártközpont illetékes munkatársa, valamint *Zibolen Endre*, *Nagy Sándor* és *Bakonyiné Vincze Ágnes* – támogatta a terv megvalósítását.

Az újjászervezésre irányuló javaslatot egy, a jogfolytonosságot is jelképező, a felszámolás előtti utolsó tisztségviselőkből (*Faragó László*, *Vajda György Mihály*, *Zibolen Endre*) álló háromtagú bizottság terjesztette – 1956. december 31-én (!) – az MTA Pedagógiai Főbizottsága elé, amely az 1957. január 18-ára tervezett ülésén tárgyalta volna az előterjesztést. A kérdés rendezése azonban csaknem egy évtizedre lekerült a napirendről, a megtorlás, majd a konszolidáció első éveiben szóba sem jöhetett egy alulról szerveződő, demokratikus szakmai szervezet létrehozása.

A Társaság újjászervezése

Politikai – oktatáspolitikai háttér

A *Magyar Pedagógiai Társaság* újjászületésének és kibontakozó tevékenysége első időszakának politikai–oktatáspolitikai háttere két, egymástól élesen elkülönülő időszakra osztható.

Az 1960-as évek második felét a gazdasági kényszerhelyzet diktálta reformkísérlet, az új gazdasági mechanizmus katalizáló hatása jellemezte, ami egybevágott a manipulatív szándékú politika konszolidációs hatalmi törekvéseivel. A korábban szőnyeg alá söpört, elfojtott társadalmi problémák – gazdaság- és társadalomszervezési, munkaerőpiaci, foglalkoztatáspolitikai kérdések, a növekvő társadalmi egyenlőtlenségek stb. – felszínre kerülése új kompromisszumok keresését, új társadalmi kiegyezést sürgetett.

A változó helyzet ösztönzően hatott a szellemi életre, így a társadalomtudományok (a közgazdaságtan, a szociológia, a történettudományok) megújulására. Kihatott az oktatásügyre is, amelynek szembe kellett néznie az 1961-es pszeudoreform kudarcával, az oktatási rendszer megoldatlan alapproblémáival (iskolaszerkezeti kérdések, feltételhiány, a tartalmi modernizáció kényszere, a neveléstudomány és a pedagógustársadalom helyzete stb.)

A lépéskényszerbe került pártirányítás a valóságos helyzet feltárásán alapuló reformok ígéretével, az érdekeltek, elsősorban a pedagógusok megnyerésével és aktivizálásával próbált úrrá lenni a helyzeten. Ez a körülmény jelentette közvetlen háttérét az 1967-70-es évek –

fordulatot ígérő – szakmai eseményeinek, az MPT 1967-es újjászervezésének, majd az 1970-ben megrendezett *V. Nevelésügyi Kongresszusnak*.

Ezt a folyamatot törte meg az 1971-72-ben bekövetkezett „baloldali” fordulat, amelynek tetőpontját az 1972-es novemberi MSZMP KB-határozat, az új gazdasági mechanizmus „leállítása” jelentette. Ez a fordulat tükröződött az 1972-es oktatáspolitikai párthatározat szellemiségében, szándékaiban is, amit egy átmenetileg sikeres, végső soron sikertelen ellenreform-kísérletének minősíthetünk. Az oktatáspolitikai KB-határozat ugyanis – a korabeli várakozásokkal és a későbbi értelmezésekkel ellentétben – az oktatásügy alapvető kérdéseire és a modernizációs kihívásokra adott válaszok helyett pótcselekvésekre készítette, a pedagógiai-szakmai problémák politikai és adminisztratív eszközökkel történő kezelésére irányult (lásd: tananyag-csökkentési kampány, az iskolai értékelés–osztályozás adminisztratív rendszabályozása, a hátrányos helyzet elkenőzése stb.), az oktatásügy pártirányításának és tanácsi ellenőrzésének a megszilárdítását jelentette. Mindez szükségképpen együtt járt a megújulást kereső szakmai törekvések kényszerpályára terelésével, ami az MPT 70-es évekbeli tevékenységében is nyomon követhető.

Az eredmény azonban csak átmeneti lehetett. A szellem kiszabadult a palackból; felerősödött az autonómia, a szakmai szuverenitás igénye, a felelősségtudat és a felelősségvállalás erkölcsi kényszere. Az oktatási rendszerben – és a társadalomban – zajló folyamatok mindinkább egy fenntarthatatlan rendszer kezdődő agóniájának első jeleit mutatták.

Az újjáalakulás közvetlen előzményei

Az MPT újjászervezésének gondolata 1965 nyarán kapott először nyilvánosságot *Zibolen Endrének*, az 1949/50-ben felszámolt szervezet utolsó titkárának a *Köznevelésben* megjelent írásában, amit *Bakonyi Pál* – néhány hónappal később – a „közóhaj” megfogalmazásának minősített.

Az ezt megelőző háttértárgyalások, a végső – nyilvánvalóan politikai – döntéshez vezető események, lépések feltárása további kutatást igényel. A megalakításról szóló hivatalos döntés bejelentése mindenesetre a *Pedagógusok Szakszervezete Központi Vezetőségének* 1965. októberi ülésén történt meg *Péter Ernő* főtitkár részéről, aki – „a pedagógia elméleti és gyakorlati művelőinek önkéntes társulásaként – határozta meg az újjáalakítandó társaságot.

A bejelentést egyéves hallgatás követte, amely bizonytalansággal az alapos előkészítésnek – a politikai mérlegelésnek, az egyeztetéseknek és a káderpolitikai szempontokat érvényesítő előzetes szereposztásnak – az időszaka volt. Ennek az időszaknak a feltárása ugyancsak a további tájékozódás feladata lehet.

Az MPT újjászervezésére létrehozott *Előkészítő Bizottság* – a *Magyar Tudományos Akadémia*, a *Művelődési Minisztérium*, az *Országos Pedagógiai Intézet* és a *Pedagógusok Szakszervezete* által delegált tagok részvételével – 1966 októberében alakult meg. Első ülésére 1966. december 7-én került sor.

A havonta rendszeresen ülésező bizottság – *Jausz Béla* debreceni egyetemi tanár elnöklétével – többnyire három napirendet tárgyalt:

- = A Társaság funkcióját, jellegét, az oktatásügy intézményrendszerében betöltendő helyét érintő, valamint az irányításával összefüggő kérdéseket;
- = a Társaság szervezeti–működési szabályzatának tervezetét és az alakuló közgyűlés programját, protokollját;
- = a tagság kiválasztásának, illetve kijelölésének módját és szempontjait.

A Társaság funkcióját, illetve jellegét illetően három álláspont ütközött egymással: az MTA égisze alatt létrehozandó „alkalmazott” tudományos testület, a *Művelődési Minisztérium* által szorgalmazott, az oktatáspolitikának és az oktatásirányításnak alárendelt, közvetítő operatív szervezet, valamint egy kvázi „demokratikus” szakmai önszerveződés koncepciója. Az *Előkészítő Bizottság* az első két javaslatot elvetve végül – a korszak kompromisszumkereső politikai légköréhez igazodóan – a harmadik mellett foglalt állást.

A függőségi viszonyokat azonban jól tükrözte az a bizottsági gyakorlat, hogy a döntések előtt minden lényeges kérdésben közvetlenül is kikérték *Ilku Pál* művelődési miniszter, valamint az illetékes MSZMP KB-titkár, *Cseterki Lajos* véleményét. (Ilku egyébként egy esetben levélben hátrította el az állásfoglalást a Működési Szabályzat ügyében, mondván, hogy ez a felügyeletre kijelölt Pedagógus Szakszervezet hatáskörébe tartozik).

A Társaság kétarcúsága – a felülről szervezett és irányított, „demokratikusan centralizált” egyesület, illetve az alulról szerveződő, valóban demokratikus társulás dichotómiája – a tagok kijelölésének, megválasztásának kérdésében is megmutatkozott. A spontán jelentkezés lehetőségét, bár erre is volt próbálkozás, eleve kizárták. A kiválasztást (esetenként a kijelölést)

aprólékosan kimunkált koncepció alapján, protokolláris, szakmai–szakterületi és területi–földrajzi szempontokat is mérlegelve, központilag – olykor személyes megkeresések útján – készítették elő és hajtották végre.

Az alakuló közgyűlésre meghívott „alapító” tagokat végül is több lépcsős kontroll alapján választották ki, amiben fontos szerep jutott a megyei, illetve intézményi vezető testületeknek, párt- és szakszervezeteknek, a megyei művelődési osztályoknak, valamint egyes – informális – véleménynyilvánítóknak.

Jellemző momentum, hogy az alakuló közgyűlés előkészítése során – a protokolláris szempontok körültekintő mérlegelésén és a reprezentatív tagság kiválasztásán túlmenően – napirendre került a rendezvény kijelölt előadói – *Szarka József* OPI-főigazgató és az elnökjelölt *Jausz Béla* – tervezett előadásainak (előadás-vázlatainak) részletes megvitatása is, amelynek eredményeképpen főleg az utóbbi beszédtervezet ítéltetett alapos, az ideológiai–politikai szempontokat erőteljesebben érvényesítő átdolgozásra.

Az alakuló közgyűlés

A *Magyar Pedagógiai Társaság* (újja)alakuló közgyűlésére – a fentebb bemutatott gondos előkészítés után – 1967. április 21-22-én került sor. A 259 meghívottból – az előre bejelentett, illetve igazolt távolmaradók nélkül – 217-en vettek részt. A résztvevők a neveléstudomány, a pedagógusképző felsőoktatás, a szakszervezeti mozgalom, az állami és pártirányítás és – mellesleg – a pedagógiai–iskolai gyakorlat reprezentatív képviselőiből verbuválódtak. A részvételi arányokat jól érzékelteti a Társaság – másnap megválasztott – 35 tagú elnökségének összetétele, amelyben a párt- és tömegszervezetek, valamint az oktatásirányítás (minisztériumok, tanácsi szervek) képviselői mellett (14 fő) a szakmai–tudományos területet 21 fő képviselte, közülük 14-et az OPI és a pedagógusképző felsőoktatási intézmények, 7 főt a „pedagógiai gyakorlat” (20 százalék!) delegált.

Az alakuló közgyűlés első napi programját az *Előkészítő Bizottság* elnökének, *Jausz Béla* professzornak a köszöntőjét követően *Péter Ernő* szakszervezeti főtitkár múltidéző programbeszéde, *Simon Gyulának* a Működési Szabályzat tárgyalását felvezető vitaindítója, *Erdey-Grúz Tibor* MTA-elnök felszólalása (amelyben a – haladásért küzdő pedagógusok széles rétegének összefogását” méltatta és az eszmei–politikai szempontok fontosságát hangsúlyozta, kiemelve, hogy „a pedagógia gyorsabb ütemű fejlesztése gyorsítja a szocializmus építésének ütemét”), majd *Szarka József* OPI-főigazgatónak – az egyik felszólaló, *Ágoston György*

egyetemi tanár méltató szavaival – „terjedelmes, minden lényeges, aktuális problémát érintő” – előadása hangzott el, amit 15, többnyire protokolláris jellegű, ünnepi hangvétellű felszólalás követett.

A második napon került sor a vezető szervek – a 35 tagú elnökség, valamint az elnök és a főtitkár – megválasztására. Az újjáalakult Társaság első elnöke *Jausz Béla*, az operatív tevékenységért felelős főtitkár *Simon Gyula* lett. Az elnöki székfoglaló – Jausz Béla ars paedagogica-ja – a pedagógushivatás megbecsülésének fontosságát és a pedagógus-társadalomban rejlő energiák hasznosításának szükségességét és felelősségét hangsúlyozta.

Az Elnökség által előterjesztett határozati javaslatokat a közgyűlés egyhangú támogatással fogadta el. Jóváhagyta – néhány kisebb módosítással kiegészítve – a Magyar Pedagógiai Társaság Működési Szabályzatát.

A szabályzat 2. szakasza – a hagyományokkal összhangban – kinyilvánította, hogy „az MPT a pedagógia elméleti és gyakorlati művelőinek önkéntes egyesülése, célja és feladata, hogy a szocialista nevelés ügyét, a neveléstudomány fejlődését társadalmi úton előrevigye, a tudomány fejlődésének eredményeit közkinccsé tegye, növelje az iskola és a társadalom nevelőtevékenységének tudatosságát, hatékonyságát.”

A szabályzat 4. szakasza kimondta, hogy a Társaság „a Pedagógusok Szakszervezete elnökségének felügyelete alá tartozik”, illetve azt is, hogy szabályellenes működés esetén felosztható.

Az 5. szakasz szerint a tagság „rendes és tiszteletbeli tagokból” áll. Rendelkezett a szabályzat a megválasztott ügyintéző szervek működéséről, a működési keretéről (szakosztályok, tagozatok) és egyéb tevékenységi formákról (kiadói tevékenység, társasági folyóirat).

Az egyhangúlag elfogadott határozati javaslat – a fentiekén túlmenően – két konkrét társasági programról is rendelkezett: az 1967. novemberi rendkívüli „ünnepi” közgyűlésről, amelynek tárgya – mintegy kötelező gyakorlatként – a *Nagy Októberi Szocialista Forradalom* hatása a szovjet és a magyar neveléstudomány fejlődésére, valamint az 1968 áprilisában összehívandó *V. Nevelésügyi Kongresszus*ról, amelynek záróeseményét 1970 áprilisában, a felszabadulás 25. évfordulója tiszteletére tervezték megtartani. Az „ünnepi közgyűlést” 1967 októberében – szovjet vendégelőadó és magyar partnerek közreműködésével – megtartották; az utóbbi program némi késéssel 1970 szeptemberében realizálódott.

Az első tíz év

Az MPT tagsága

A Magyar Pedagógiai Társaság létszáma a mintegy 280 főnyi „alapító tagsághoz” képest már 1967-ben – az őszi rendkívüli közgyűlés által szentesítetten – 215 fővel, 494-re gyarapodott. Ez a gyors bővítés – kimondatlanul is – a kiválasztással kapcsolatos konfliktusokat, nyilvánvaló sérelmeket, sértődéseket volt hivatva orvosolni.

Az MPT tagsága a következő években folyamatosan növekedett, Az 1976-os névleges létszám (1876 fő) az ez évi, a tagdíjbefizetés ellenőrzésén alapuló nyilvántartási revíziót követően 1674 főben állapodott meg. Az évi 50 forintos tagsági díj fejében egyébként 1973-tól tagi illetményként járt az MPT és az OPI közös gondozásában havonta megjelenő *Pedagógiai Szemle*.

A nagyarányú létszámnövekedéssel kapcsolatos – korabeli és későbbi – aggályokat illetően, hogy ti. ez a Társaság „felhígulását”, az exkluzivitás feladását jelentette, tömegmozgalmi jelleget adott egy tudományos jellegű szervezetnek stb., érdemes elvégezni egy kis statisztikai elemzést. Az 1976-os – kb. 1700 fős – taglétszám az akkoriban mintegy 110 000-es hazai pedagógustársadalom 1,57 százalékát tette ki. Ez az arány hajszálpontosan megegyezik az 1892-es alapítást követő adatokkal. 1893-ban ugyanis a 100 rendes és 478 külső tagból álló taglétszám pontosan 1,57 százaléka volt a korabeli – az óvónóktól az egyetemi tanárokig terjedő – 37 000-es pedagóguslétszámnak. Ez természetesen csupán mennyiségi összevetés, meglehet, játék a számokkal, hiszen nem állnak rendelkezésünkre minőséget tükröző mutatók.

Ami a taglétszám egyéb összefüggéseit illeti, a nők aránya – minden ösztönzés ellenére – csak 25-30 százalék között alakult, ami egyáltalán nem tükrözte a magyar pedagógustársadalom fokozódó elnőiesedését. A budapesti és a vidéki pedagógusok aránya nagyjából 40-60, a „gyakorló” pedagógusoké kb. 75 százalékos volt; ennek kétharmadát a pedagógusképző felsőoktatási intézmények oktatói, egyharmadát az alsó és középfokú nevelési-oktatási intézményekben dolgozó „kétkezi” pedagógusok tették ki.

A Társaság ügyintéző szervei

A társasági élet „letéteményese”, az elvi irányítás és ellenőrzés meghatározó intézménye a *közgyűlés* volt. Az alapító közgyűlést követő első – rendkívüli – ülésre a már említett alkalomból (a NOSZF 50. évfordulója) 1967 novemberében került sor. Ezt követően – az 1970-es „rendkívüli állapottól” eltekintve (lásd: V. Nevelésügyi Kongresszus) – a közgyűlésre két évente (1972., 1974., 1976.) került sor. Az előírás szerű napirendet a vezetői (főtitkári) beszámolók, a Működési Szabályzat esetenkénti módosításának, valamint a kitűzött „időszerű” neveléstudományi kérdéseknek – 1972-ben például az oktatáspolitikai párthatározatnak – a megvitatása jelentette.

A Társaság tevékenységét két közgyűlés között a 35-39 tagból álló *Elnökség* szervezte és irányította, amely negyedévente ülésezett, és néhány esetben – a közgyűlés utólagos jóváhagyásával – határozatot is hozhatott.

A Társaság *elnöki* tisztségét 1967 és 1974 között *Jausz Béla*, halálát követően – 1974-1976-ban ügyvezető, 1976-tól megválasztott elnökként – *Kiss Árpád* töltötte be. Az operatív tevékenységet irányító főtitkári feladatokat 1967-es megválasztásától kezdve *Simon Gyula* látta el, akinek szervezőkészsége, aktivitása, hihetetlen munkabírása a társasági élet meghatározó tényezője volt. Az ügyintéző szervek munkáját – az első években a *Pedagógusok Szakszervezetének* székházában, majd a *Fáklya Klubban* működő – kis létszámú iroda, valamint a *Bayer István* vezetésével hatékonyan tevékenykedő *számvizsgáló bizottság* segítette.

Az újjáalakulás 10. évfordulóját 1977. augusztus 29-30-án a Debrecenben tartott kibővített elnökségi ülésen ünnepelték. *Simon Gyula* főtitkárnak az első évtized tevékenységét összefoglaló beszámolóját követően kitüntetések átadására került sor. Ebből az alkalomból – érdemeinek elismeréseképpen – *Zibolen Endre* az MPT Emlékérmét, 102-en pedig a társaság Emlékplakettjét vehették át. A közgyűléshez kapcsolódó szakmai fórum vitaindító előadását – a korszerű iskola és a pedagógushivatás témakörében – *Zibolen Endre* tartotta.

Tevékenységi keretek, munkaformák

Az V. Nevelésügyi Kongresszus

Az újjáalakult MPT történetének – hatását tekintve is – kiemelkedő jelentőségű eseménye volt az 1970 szeptemberében megrendezett *V. Nevelésügyi Kongresszus*.

Egy demokratikusan megszervezett „pedagógus-parlament” igénye – a színjátékká torzult 1948-as *IV. kongresszus* kudarcát követően – 1956 szellemi öröksége volt. Az 1960-as

évek második felének kedvező politikai feltételei között az ötödik kongresszus meghirdetése az MPT 1967-es alakuló közgyűlésén tartalmi irányt és szervezeti kereteket adott a szakmai önvizsgálathoz, az oktatásügy problémáinak, valós helyzetének széles körű, társadalmi keretek aktivitáson alapuló, reformszándékú feltárásához és a szükséges fejlesztési elképzelések, javaslatok kidolgozásához.

A kongresszusi irányelvek társadalmi–szakmai vitájában – meglehetősen túlzó becslések szerint – a pedagógusszakma csaknem kétharmada, mintegy 70 ezer fő vett részt a különböző fórumokon, nagyrészt az MPT által biztosított szervezeti keretek között, szakosztályi, tagozati rendezvényeken. A szakmai vitáknak nagy teret, nyilvánosságot adott a korabeli sajtó, valamint az MPT által gondozott, hiteles dokumentációt is jelentő kongresszusi hírlevelek sorozata.

A szakmai egyeztetések során – s erről a kongresszus jól dokumentált vitái is tanúskodnak – az oktatásügy kényesnek számító kérdései, úgymond tabutémái kerültek napirendre: az iskolarendszer és –szervezet funkciózavarai, a működési feltételek krónikus hiánya, a tartalmi modernizáció sürgető igénye, a szakmai autonómia és a pedagógusszuverenitás, az alternativitás és a kísérletezés szabadságának kérdése.

Aligha túlzás azt állítani, hogy a kongresszusi felkészülés – és maga a rendezvény is – az iskola és környezetének, a pedagógustársadalomnak egyfajta csendes lázadása volt az átpolitizált és egyenirányított oktatásügy és az arcukatól megfosztott, uniformizált, végrehajtó iskola ellen.

A kongresszus előkészületeit és a rendezvényt is jóhiszemű várakozás, némileg túlzó optimizmus kísérte: a megvalósítható változásokhoz fűződő reménykedés.

Ezt a várakozásteli folyamatot törte meg az 1972-es KB-határozatban is kifejeződő baloldali fordulat, amely kijelölte az oktatásügy és a pedagógusszakma kényszerpályáját is: a „végrehajtás” szolgálatát. A következő években elsősorban ez határozta meg az MPT különböző fórumainak – közgyűlés, elnökség, szakosztályok és tagozatok – tevékenységét.

Ez a helyzet ugyanakkor azzal a felismeréssel is együtt járt, hogy a feltárt, felismert szakmai problémák megoldása, illetve a megoldási lehetőségek keresése az adott keretek között sem elképzelhetetlen, és hogy ennek a felelőssége le nem hárítható.

Az ezekben az években szervezett egyéb – országos, illetve nemzetközi – konferenciák, vitafórumok egyrészt a két évente rendezett közgyűlésekhez, illetve a „kibővített” elnökségi

ülésekhez kapcsolódtak, több esetben azonban szakosztályi keretek között kerültek megrendezésre (lásd: nemzetközi neveléseméleti, neveléstörténeti konferenciák).

Az MPT kiadói tevékenysége

A Működési Szabályzatban rögzített társasági „munkaformák”, tevékenységi területek között nagy hangsúlyt kapott a Társaság kiadói tevékenysége. Ennek egy jelentős részét a társasági működéssel kapcsolatos dokumentáció (hírlevelek, jelentések, beszámolók), valamint a fontosabb eseményekhez kapcsolódó jegyzőkönyvek, összegző kiadványok tették ki (közgyűlési beszámolók, az V. Nevelésügyi Kongresszus anyaga, az első tíz év eseményeinek összegzése stb.).

Jelentős, a hazai szakmai könyvkiadás hiányait is pótló feladatvállalásként értékelhető viszont az MPT-nek a társasági keretek között, elsősorban a szakosztályokban folyó, tudományos igényű feltáró, kutató, fejlesztő tevékenységet demonstráló, mintegy 30 kötetre rúgó kiadványsorozata.

Ennek alátámasztására csupán néhány kiadványt említünk cím szerint is: *Átmenetek az iskoláskorig; A falusi nyolcadik osztályos tanulók fejlettsége és nevelése; Vizuális nevelés; Iskolavezetés, I-III; Bevezetés a neveléstörténeti kutatómunkába* stb. Sajnálatos, hogy ez a tevékenység az első évtized második felében – a szűkülő pénzügyi források miatt – jelentősen visszaesett.

A Társaság kiadói tervei között – a Működési Szabályokban is rögzítetten – szerepelt egy saját, társasági *folyóirat* megjelentetése is; *Kemény Gábor* egykori, kérészetű folyóiratára utalóan *Embernevelés* címen. Ez a terv azonban a következő években – részben anyagi, részben ideológiai–politikai megfontolásokból lekerült a napirendről.²

² A történelmi érdem Gáspár Lászlóé, illetve Kocsis Józsefé akik a szentlőrinci kísérleti iskola tudós igazgatójaként, a Kemény Gábor Iskolaszövetség vezetőiként 1989-ben újraindították a 12 évfolyamot megélt, tipográfijában is az eredetit idéző szakmai folyóiratot.

A folyóiratkérdés megoldását végül is – a *Pedagógusok Szakszervezete*, a *Társaság* és az *Országos Pedagógiai Intézet* vezetőinek 1972-es egyeztető tárgyalásait követően – az OPI folyóiratának, a *Pedagógiai Szemlének* a közös gondozásba vétele jelentette. Az OPI és az MPT 1973 januárjától közös kiadványainak költségeit – az MPT, illetve a szakszervezet jelképes anyagi hozzájárulásával – a Művelődési Minisztérium fedezte.³

A lap újjáalakult szerkesztőbizottságának elnöke az MPT által delegált *Benkő Loránd* egyetemi tanár, felelős szerkesztője az OPI főmunkatársa, *Balogh László* lett. A szerkesztőbizottságba mindkét fél – paritásos alapon – három-három tagot delegált. A *Társaság* részéről *Daly Lenke*, *Fábián Zoltán* és *Kelemen Elemér*, az OPI részéről *Nagy Katalin*, *Vladár Ervin* és *Zsinszky László*, később *Báthory Zoltán* és *Varga Lajos* lett a bizottság tagja. Ez a megoldás – hosszú távra szólóan – megnyugtatónak és működőképesnek bizonyult.

A folyóiratot a *Társaság* tagjai – a szerény, évi 50 forintos tagsági díj fejében – illetményként kapták kézhez. Ezáltal a korábban belterjesnek mondható szaklap olvasótáborra jelentősen megnőtt, s bővült a szerzői kör, valamint a tematika is. A *Pedagógiai Szemle* – az OPI-ről szóló híradások mellett – állandó rovatot biztosított az MPT központi és területi szervezetei számára, és rendszeresen beszámolt – *Lénárd Ferenc* jóvoltából – a jórészt társasági tevékenységhez köthető megyei pedagógiai kiadványokról is.

Nemzetközi kapcsolatok

Az újjáalakult MPT vezetését kezdettől fogva a nemzetközi tájékozódás és kapcsolatkeresés, a „nyitás” szándéka jellemezte. Ezt tanúsítják az 1969-ben hazánkban megrendezett – neveléstörténeti és neveléseméleti – konferenciák, nagyrészt a szocialista országok, illetve a marxista neveléstudományok képviselőinek részvételével.

Szerény kezdeményezések történtek a társszervezeti kapcsolatok kiépítésére is, elsősorban a „szocialista tábor” keretében.

³ A „társ-lappgazdaság” változásainak nyomán követése izgalmas kutatói feladat - meghaladja ezen írás kereteit - , de tény: a folyóirat impresszum-oldalán ma is ott a *Társaság* logója, a szerkesztő bizottságban helyet foglalnak az MPT választott képviselői is.

Az MPT Működési Szabályzatának kidolgozásához például mintaként használták fel a csehszlovák pedagógiai társaság szervezeti és működési rendjét és kölcsönös tapasztalatsere – látogatásra került sor a szovjet pedagógiai társasági vezetőkkel.

Ezek a kezdeti lépések azonban a bezárkózáshoz vezető 1972-es politikai fordulatot követően jó ideig folytatás nélkül maradtak, a kapcsolatteremtési lehetőségek beszűkültek.

Szakosztályi, tagozati tevékenység

A társasági élet alapvető, meghatározó létformáját a szakmai szempontok alapján szerveződő szakosztályokban és a területi elv szerint létrehozott regionális (megyei) tagozatokban folyó munka jelentette.

Az MPT folyamatosan bővülő tömegbázisát ezek a szervezeti keretek biztosították. A korabeli pedagógiai sajtóból, a társasági beszámolókból és jelentésekből, valamint a későbbi visszaemlékezésekből színes és hiteles képet nyerhetünk az ezekben folyó tevékenységről. A következőkben – a további tájékozódás és kutatómunka lehetőségeire és szükségességére utalva – csupán néhány megközelítési, elemzési–értékelési szempontot szeretnék kiemelni.

Szakosztályok

Az alakuló közgyűlés – az előkészítő-szervező munkára támaszkodva – 14 szakosztály létesítését hagyta jóvá. Közülük a későbbiekben kettő bizonyult életképtelennek, viszont 1968-ban 3, 1970 és 1976 között 5 új szakosztály alakult; számuk 1976-ban elérte a húszat.

A szakosztályok eltérő szempontok, szervezési elvek alapján – intézménytípusok (általános iskola, gimnázium, szakképzés, felsőoktatás), tudományterületek (neveléstudomány, didaktika, neveléstörténet, összehasonlító pedagógia, később neveléslélektan), nevelési területek (iskolás kor előtti nevelés, vizuális, testi és honvédelmi nevelés), valamint speciális pedagógiai feladatok (gyermek- és ifjúságvédelem, iskolavezetés) szerint – jöttek létre.

Tevékenységüket elsősorban a neveléstudomány és a nevelési gyakorlat, az intézményi munka közötti kapcsolatteremtés, a kölcsönös közvetítői szerepvállalás határozta meg, amit a szakosztályok személyi összetétele is igazol, tagjaik között megtalálhatjuk a neveléstudományok kutatóit, oktatóit és – növekvő számban – az adott problémák iránt érdeklődő gyakorló pedagógusokat is.

A Társaság szakosztályai ugyanakkor jelentős tudományszervezési–kutatásfejlesztési feladatokat is elláttak, fontos szerepet vállaltak a neveléstudomány – ekkor még – hiányos

intézményrendszerének kiegészítésében, pótlásában. (Emlékeztetőül jegyezzük meg, hogy az *MTA Pedagógiai Kutatócsoportja* 1972-ben, az *Országos Oktatástechnikai Központ* 1973-ban, az *MM Vezetőképző és Továbbképző Intézete* 1976-ban jött létre; 1973-1974-ben születtek minisztertanácsi határozatok a pedagógiai kutatásokról, a „6-os főirányról” és csak 1976-ban történt meg az OPI átszervezése, feladatbővítése tudományszervezési–kutatásirányítási funkciókkal.)

Ebben az átmeneti időszakban különösképpen, de a későbbiekben is, az egyes szakosztályok – a pedagógusképző felsőoktatási intézményekkel és a megyei pedagógus-továbbképzési kabinetekkel karöltve – fontos szerepet töltöttek be egy-egy szakterület tudományos megalapozásában, a fejlesztést szolgáló kutatások, kísérletek kezdeményezésében és irányításában, a neveléstudomány eszkalációjában, a későbbi intézményi kutatások előkészítésében, megalapozásában.

A fentieket e speciális szakosztályi tevékenység néhány kiragadott példájával szeretném alátámasztani.

Jelentős kutató–fejlesztő tevékenység folyt – a kisgyermeknevelési szakosztályban, illetve szakosztályi együttműködések keretében – a *kisgyermeknevelési kutatások* terén (a 6-7 éves korosztály egységes szemlélete, a fejlődési szakaszok és az átmenetek vizsgálata, az iskolaérettség megállapítása, az óvodai nevelési program implementációjában való részvétel stb.); az *iskolarendszer és –szervezet* – tabutémának számító – kérdéseiben (az általános iskola és az iskolai kezdő szakasz funkciója, a középfokú oktatás szerkezete, a szakképzés és a felsőoktatás fejlesztése stb.). A *nevelélméleti szakosztály* – nemzetközi konferenciákon is ismertetett – eredményeket mutatott fel a kanonizált nevelélméleti témákon túlmutató kutatások (iskolai közösségek, tanulói önkormányzatok stb.), a *didaktikai szakosztály*, a korszerű tananyagszerkezet, az anyanyelvi és matematikai nevelés, a mérési–értékelési módszerek kidolgozása és alkalmazása, az oktatástechnika és –technológia lehetőségeinek értelmezése terén. Szakosztályi keretek között formálódott a *vizuális nevelés* modern szemlélete, nagyobb hangsúlyt kaptak a *neveléslélektani* szempontok, előtérbe került az *iskolavezetés*, a *közoktatásirányítás* és a *felügyelet* tudományos–vezetéselméleti és szociológiai – megalapozása. Új témákkal és szempontokkal bővültek a neveléstörténeti kutatások (kutatásmódszertani kérdések, helytörténet, a muzeális értékek védelme), az *összehasonlító pedagógiai* tájékozódás révén pedig tágult a szakma nemzetközi látótere.

A szakosztályok tevékenységét változatos – az elméleti kutatásoktól a kísérleti alkalmazásig terjedő – munkaformák, bővülő területi, szakosztály- és intézményközi, valamint nemzetközi kapcsolatok jellemezték.

A szakosztályokban folyó munka színvonalát a pedagógusszakma olyan emblemikus személyiségei fémjelzik, mint *Bakonyi Pál, Balogh Jenő, Illés Lajosné, Járó Katalin, Kaján László, Kiss Gyula, Ködöböcz József, Köte Sándor, Majzik Lászlóné, Mezei Gyula, Szabadi Ilona* – és még sokan mások.

Megyei tagozatok

Az első megyei tagozatok – összesen 8 – az MPT újjáalakulását követő évben, 1968-ban jöttek létre (Baranya, Csongrád, Fejér, Győr-Sopron, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár, Tolna és Vas megye), 1969-70-ben pedig további 9 tagozat létesült (Békés, Borsod, Heves, Komárom, Szolnok és Veszprém; Bács-Kiskun, Somogy és Zala megye). Budapesti tagozat nem volt, Pest megyében csak később alakult meg a helyi szervezet; Heves és Nógrád megye közös – regionális – szervezetet működtetett.

Az MPT tömegbázisát valójában ezek a területi tagozatok jelentették, átlag 60-70 fős taglétszámmal. Tevékenységük a neveléstudomány decentralizálását és demokratizálódását, az iskolai – gyakorlati tapasztalatok visszacsatolásának szervezett lehetőségét jelentette. Bár a központi ajánlások időnként egységes irányelveket fogalmaztak meg számukra, elsősorban az 1972-es KB-határozat értelmezését és „végrehajtását” szorgalmazták, a tagozatok tevékenységében mindenek előtt a helyi problémák feltárása, a helyi megoldások keresése dominált.

A tagozatok munkáját változatos munkaformák jellemezték. A hagyományosnak mondható konferenciák, felolvasó és vitaülések mellett különböző, műhelymunkára szerveződő munkacsoportok alakultak, gyakoriak voltak a tapasztalatcsere jellegű, az alternatívákat kereső helyi próbálkozások iránti érdeklődést tükröző intézménylátogatások. A megyei fórumok programjai, témái között számos tabunak számító kérdéssel találkozhatunk (a tankötelezettség valós helyzete, megvalósulásának ellentmondásai a működési feltételek krónikus hiánya; a tanulói teljesítmények megítélése; az objektív – méréses – módszerek alkalmazhatósága; az iskolai könyvtárak szerepe; az intézményvezetés demokratizmusa; az oktatásban–nevelésben érintett közösségek – pedagógusok, tanulók, szülők – szerepvállalása;

a felügyelet problémái; az iskola és társadalmi környezetének kapcsolatrendszere stb., amelyek nemegyszer a helyi állami és pártirányítás rosszallását is kiváltották.

A megyei tagozatok elterjedt és népszerű tevékenységi formája volt a pedagógiai pályázatok meghirdetése (esetenként több tucatnyi pályázóval), a pedagógus újtómozgalom felkarolása, továbbá a helyi – megyei – pedagógiai kiadványok, periodikák megjelentetése. Kezdeményezően léptek fel a kiemelkedő pedagógiai teljesítmények helyi elismertetése, így például megyei pedagógiai díjak alapítása érdekében.

Sokoldalú kapcsolatok jöttek létre, gyümölcsöző együttműködések alakultak ki egyes szakosztályokkal és más megyei tagozatokkal, a területi pedagógusképző és –továbbképző intézményekkel és a regionális akadémiai bizottságokkal. Voltak sikeres próbálkozások a „kishatármenti” nemzetközi kapcsolatok kialakítására is (például Baranya, Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Zala megye esetén).

Nem túlzás leszögezni, hogy az MPT megyei tagozatai az alkotó pedagógiai tevékenység és a demokratikus pedagógiai közélet valóságos műhelyei voltak, fontos bázisát jelentették az oktatásügy megújítására irányuló későbbi reformtörekvéseknek.

A hazai pedagógiai közéletnek országosan is ismert és elismert, emblematikus személyiségei vállaltak szerepet a tagozatok munkájában, vezetésében, hogy – a teljesség igénye nélkül – csak *Ágoston György, Bajkó Mátyás, Fónay Tibor, Gárdonyi Lajos, Komlósi Sándor, Markó Endre, Petrikás Árpád, Regős János, Somos Lajos, Szvétek Sándor és Tóth Lajos* nevét említsem. (A Magyar Pedagógiai Társaság honlapja – www.pedagogiai-tarsasag.hu -, ennek *Ki kicsoda?* rovata korrekt vázlatokban idézi fel az emlékezetes társasági személyiségek életútját, munkásságát.)

Befejezésül két összefoglaló, értékelő megállapítást szeretnék idézni az MPT megalakulásának százéves jubileuma alkalmából rendezett tudományos ülésen elhangzott előadásokból.

Mészáros István szerint „az 1970-es, 1980-as években több esetben bontakozott ki vita a hazai szakemberek körében az iskolaügy, a nevelés- és oktatásügy egy-egy részkérdéséről. A pártnak elkötelezett szakemberek vitái voltak ezek (kiemelés: K.E.), melyekben mindig a pártközpont mondta ki a döntést.” (Mészáros, 1992. – 44.o.) Ezt a sommás és egyoldalú

véleményt – a Tanár Úr iránt érzett minden tisztelem és nagyrabecsülésem ellenére – nem tudom elfogadni.

Közelebb áll hozzám *Lányi Andrásné* egykori értékelése, miszerint „Nincs okunk és jogunk azt állítani, hogy az MPT ellenzéki szervezet lett volna. De mindvégig megőrizte etikus magatartását, a tudomány iránti elkötelezett tisztességét, a szakmai érdekek szószólója volt.” (*Lányiné, 1992. – 64-65.o.*)

Ami a saját álláspontomat illeti: az 1967-ben újjáalakított MPT tevékenysége – kétes fogantatása, számos gyermekbetegsége és a sorozatos traumák ellenére – a pedagógiai realizmus győzelme volt. Az ideológiai–politikai korlátokkal, a „szocialista pedagógia” fogalmi-frazeológiai béklyóival küszködve, azokat meggyőződésből vagy megalkuvásból elfogadva, a magyar társadalom jövőjét, a gyermekek érdekeit próbálta mindig szem előtt tartani. Ez a példamutató felelősségvállalás ma is kötelez minket, az MPT mindenkori tagságát.

Források:

Az irodalomjegyzékben feltüntetett másodlagos források mellett elsősorban az MPT tevékenységét dokumentáló kiadványokra – Az Új Magyar Pedagógiai Társaság. Az alakuló közgyűlés eseményei. Szerk. Kiss Árpád. Bp. 1967.; Egy évtized a szocialista nevelésügyért. Szerk. Simon Gyula. Bp. 1979.; Ötödik Nevelésügyi Kongresszus. Budapest. 1970. szeptember 28-30. I.II. köt. Bp. 1970.; - továbbá a közgyűlési beszámolókra és egyéb tájékoztató kiadványokra, valamint a korabeli sajtóban (*Köznevelés, Pedagógusok Lapja, Pedagógiai Szemle*) megjelent tudósításokra, beszámolókra, elemzésekre támaszkodtunk.

Az 1966-67-es eseményeket az MPT irattárában őrzött dokumentumok alapján mutattuk be. Megjegyzendő, hogy ez az iratanyag rendezetlen, a források több dossziéban, ömlesztve találhatóak, iktatás, mutatók nélkül, esetenként *Simon Gyula* főtitkár kéziratos feljegyzéseivel, magánjellegű levelezésével keveredve.

Irodalom

Egy forradalom pedagógiája. A balatonfüredi pedagógiai konferencia. Az 1956-ban rendezett konferencia rövidített jegyzőkönyvének reprint kiadása. A kötet az 50 éves jubileum alkalmából a Budapesti Corvinus Egyetem Magatartástudományi és Kommunikációelméleti Intézetének gondozásában jelent meg. Bp., 2006.

- Golnhofer Erzsébet*: Hazai pedagógiai nézetek (1945-1949). Pécs, 2004. (Iskolakultúra könyvek, 23.)
- Kelemen Elemér*: A nevelésügyi kongresszusok története. Uő: A tanító a történelem sodrában. Tanulmányok a magyar tanítóság 19-20. századi történetéből. Pécs, 2007. (Iskolakultúra könyvek, 27,) 136-157.o.
- Kelemen Elemér*: Reform vagy ellenreform? Az 1972-es oktatáspolitikai párthatározatról. Neveléstörténet, 10. 2013. 1-2. (20.) 3-33.o.
- Kelemen Elemér*: Az MPT-történeti kutatások időszerűsége. Új Pedagógia Szemle, 65. 2015. 1-2. 67-72.o.
- Kelemen Elemér*: Értelmiség és modernizáció. A Magyar Paedagogiai Társaság történelmi küldetése. Méltóan a 125 évhez. Tanulmánykötet a Magyar Pedagógiai Társaság jubileumára. Szerk. Trencsényi László. Bp. 2016. 5-28.o.
- Lányi Andrásné*: A Magyar Pedagógiai Társaság történetéhez alapításának századik évfordulója alkalmából. A Magyar Pedagógiai Társaság százéves jubileuma alkalmából rendezett tudományos ülés előadásai. Szerk. Kelemen Elemér. Bp., 1992. 58-65.o. (Neveléstörténeti Füzetek, 10.)
- Mészáros István*: A Magyar Pedagógiai Társaság évszázada. Uo. 3-54.o.
- Németh András*: A magyar pedagógia tudománytörténete. Bp., 2015.
- Pásztor József*: Magyar Paedagogiai Társaság. Megalakulásának 75. évfordulója elé. Magyar Pedagógia, 75. 1966. 2. 110-117.o.
- Zibolen Endre*: A Magyar Pedagógiai Társaságról. Emlékek, feladatok, javaslatok. Köznevelés, 20. 1965. 13-14. 514-516.o.

Új helyzet, új kihívások – helykeresés – 90-es évek

A 90-es évekhez közeledve megannyi folyamat, jelenség a maga módján nehezítette a Magyar Pedagógiai Társaság életét, helyzetét. Paradox helyzet: a civil világ – így a Magyar Pedagógiai Társaság - számára kedvező fejlemények együtt nehéz helyzetbe, krízisbe kergették az 1967-ben monopolhelyzetben újjászervezett társaságot.

Az újjáalakulás kulcsfigurái egyre inkább országszerte kulcsfeladatokat kaptak a kibontakozó pedagógus-továbbképzésben. Ők alkották a „kabineteket”, a megyei tanügyigazgatás őket bízta meg e szakmai gyülekezések szervezésének feladataival. A nyolcvanas évek végére ezek a kezdeményezések státuszukat illetően is professzionalizálódtak, a „kabinetekből” megyei pedagógiai intézetek hálózata alakult, közalkalmazottá formálva magukhoz szippantva a korábbi „civil aktivistákat”, s – ne tagadjuk – e szakmai, továbbképzési programokra fordítható (korábban a társaság szervezeti egységeit gazdagító) pénzügyi erőforrásait is.

Az alapító „atya” (és tápláló anya), a Pedagógus Szakszervezet versenytársat kapott a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezete képében, megroggyant tagságában és költségvetésében is – a Csengery utcai (Fáklya Klub) tágas iroda, székhely fenntartását már nem vállalta, a Klub piaci alapokon kínálta szolgáltatásait. Lépésről-lépésre hódott össze a házban a Társaság (az expandáló OKKER Oktatási Iroda támogatással felérő módon „viszontbérelt” néhány helyiséget, a működés infrastruktúrája így volt biztosítható).

A pénzügyi működési és bizalmi válság kialakulásához hozzájárult a távolsági tömegközlekedés árának piacosodása, a folyóirat- és könyvkiadás árának, a postaköltségnek emelkedése - immár a Pedagógiai Szemle szerkesztősége nem expedálta a tagoknak automatikusan a lapszámokat.

A demokratizációs pezsgés abszolút új helyzetet teremtett a szakmában. Az egyesületekről szóló törvény nyomán gombamód szaporodtak a pedagógusegyesületek,

differenciálva, részben újrastrukturálva a szakma szerkezetét. (Ebben a mozgásban az MPT gyakran kapta a „múlt – múltó – rendszerhez tartozás bélyegét.)⁴

A pluralizálódásban megjelentek azok a szervezetek, melyeknek volt tartalmi megfelelője a társaságban, s az esetek jelentős részében magukhoz vonzva a korábbi szakosztályi aktivistákat. Sajátos helyzet is volt, együttműködésben, egymásra épülésben vagy éppen egymást kiegészítve az új szervezet mellett működhetett társasági szakosztály is. E folyamatban első volt a Magyar Rajztanárok Országos Egyesülete. Csőregh Éva kutatói buzgalma nyomán a minisztérium XIX. századi eredetét elismerve engedélyezte ennek működését⁵. Ebben az esetben az alapító Balogh Jenő Mester súlyos szellemi hagyatéka mellett személyi konstelláció is segítette sokáig a jól kialakított párhuzamos működést – Környei Zsuzsa kettős hűsége és embersége. Halálával ez a helyzet megszűnt, a szakosztály lassan kimúlt. (Az együttműködés zavartalanságát jellemezte, hogy az ezredforduló idején a két szervezet közös székhelyet tartott fenn.) A Testnevelő Tanárok Egyesülete, a felnőttképzők nevében színre lépő Nyitott Képzések Egyesülete, a Magyarországi Óvodapedagógusok Egyesülete volt ilyen. Sajátos volt az éppen a társaság ellenében (magasabb minőséget célzó arculattal, erőteljesebb függetlenséggel, zárt számmal) létrehozott HERA (Neveléstudósok Egyesülete) története. A HERA alapítóinak csaknem fele tagja volt és maradt is az MPT-nek ebben az időben (Mihály Ottó, Báthory Zoltán stb.).

Színpadra léptek az MPT loyaltásától, vagy éppen politikamentességétől élesen elkülönülő szervezetek, a máig harcos Történelemtanárok Egylete, a Független Pedagógus Fórum (Beke Kata, Barlai Katalin, Zsolnai József és mások), a Gyermekérdekek Magyarországi Fóruma⁶ stb.

Új diszciplínák jegyében szerveződtek egyesületek – ezek részben fennmaradtak máig (mint pl. az Alapítványi és Magániskolák Egyesülete), részben elmorzsolódtak (ilyen volt az alternatívokat először – reménytelenül - egyesíteni próbáló Empátia⁷, ilyen volt a Loránd Ferenc alapította Iskolai Esélyegyenlőségért Egyesület, a Kisiskolák Szövetsége, a Magyar

⁴ Trencsényi László: Maratoni sereg. Önkönet, Budapest, 2011. 59-75. o.

Trencsényi László: A pedagógusszakma megszerveződése. Comitatus 1992/7.

⁵ Csőregh Éva: Szemelvények a Magyar Rajztanárok Országos Egyesülete százéves történetéből. In. Csőregh (szerk.) Első száz évünk. Jubileumi emlékkönyv. Budapest 1966. MROE. 29. o.

⁶ Papp György – Trencsényi Imre: Tejfoggal kőbe. Iskolakultúra. 1991/10.

⁷ Trencsényi László: A maratoni sereg elfelejtett zászlóalja. Neveléstörténet. 2011/1-2.

Népművelők Egyesülete kebeléből kinőtt ÁMK Egyesület (ez utóbbi működésében ellehetetlenülve kért menedéket újra az MPT-ben 2010 után).

A szakaszárást szimbolikusan jeles egyéniségek halála is övezte. 1989 novemberében elhunyt Simon Gyula a fáradhatatlan társasági ember, főtktár, elnök,⁸ de Kovács Csongor (1990), a gyógypedagógusok akkor létezett szakosztályi elnöke, Lénárd Ferenc (1988 április), a Gyermeklélektani szakosztály elnöke is.

Horváth Márton professzor főtktárként vezényelte a válságkezelés első szakaszát. Következeteseb előkészítette a társaság életéről szóló sokszorosított periodikus bulletint – Lányi Andrásné szorgos munkával gyűjtötte az adatokat. Az akadémiai pedagógiai kutatócsoporttal együttműködve fiatalítást szorgalmazott, így került a társaság közelébe a korán elhunyt Deák Zsuzsa, Pach Éva, Forray R. Katalin, a később kivonult Barkó Endre – aki egy időben formális funkciót is vállalt -, de jómagam is.

Egy másik „előremenekülési” lépés volt a VI. Nevelésügyi Kongresszus első – majd az új szakaszban felerősödő – meghirdetése. Horváth Márton kedve apadóban volt. Emlékezetes utolsó tette volt, hogy elvállalta az Országos Közoktatási Intézet vezetésével (Zsolnai Józseffel) folytatott tárgyalás sikeres kompromisszumot kötő MPT-delegációjának vezetését a Pedagógiai Szemle közös lapgazdaságáról.⁹

Így került sor gyors egymásutánban 1990-ben és 91-ben személyi kérdésekről is döntő küldöttközgyűlésekre.

1990 májusában a szervezeti egységek vezetőinek és a sajtónak megküldött kommuniké 20 megyei (fővárosi) tagozatról és 21 szakosztályról tesz említést¹⁰. Ügyvezető elnökség alakult a 61 tagú elnökség tagjaiból. A tagok: Benkő Loránd akadémikus¹¹, Benedek András OPI főigazgató, Horváth Márton, Hunyady Györgyné, Mészáros István,¹² Kuknyó János (Szabolcs-Szatmár megyei Pedagógiai Intézet igazgatója), Mihály Ottó, Petrikás Árpád, Széchy

⁸ Lányi Katalin: Emlékeim Simon Gyuláról. In. Mudri Zsuzsa (szerk.): Méltón a 125 évhez. Jubileumi kötet. Magyar Pedagógiai Társaság, 2016, Budapest

⁹ Az OKI-t az Andrásfalvy minisztérium, hogy az új rendszer karizmatikus pedagógusának kijelölt Zsolnai József főigazgatónak adandó szabad kéz érdekében az Országos Pedagógiai Intézetet (A Pedagógiai Szemle társ-lapgazdáját) jogelőd nélkül hozta létre – így a közös lapfenntartás jogalapja megszűnt .

¹⁰ Hozzátartozik az igazsághoz, hogy az új irányító szervezet, az ügyvezető elnökség augusztusban olyan előterjesztést tárgyalt, mely valójában 23 szervezeti egység előkészületeit (szabályos delegálás, jelölés) tartotta szabályosnak, a többi esetben – különösen négy esetben – kétségbevonható volt a küldöttállítás folyamatának teljes szabályossága. Az vezetőség végül nem hozott szankciókat, csak erőteljesebb odafigyelést kér tagjaitól.

¹¹ A nyelvészprofesszor hűsége, odaadása különösen jelentős, figyelemre méltó volt.

¹² Mészáros professzor 1991-ben a társaságalapítás centenáriuma tartott – az „ősökkel” való folytonosságot megtagadó előadása után kivonult a társaságból.

Éva. titkárok lettek Forray Katalin és Trencsényi László, jegyző Pach Éva. Döntés született, hogy az új vezetési szerkezet stabilizálásáig soros elnöki rendszerben működik az ügyvezető elnökség. Az első soros elnök Benedek András lett.¹³

Az 1991-es januári Tájékoztatóból tudjuk meg, hogy a talpon maradt szervezeti egységek zökkenő nélkül folytatták tevékenységüket, Somogy megyében NAT-vitát szerveztek Báthory Zoltán részvételével, Komáromban bemutatták az esztergomi képző művészeti nevelési innovációját, Tolna megye a Zsolnai-programmal ismerkedett, Szolnokon Gordonnal, a Kisgyermeknevelési szakosztály két könyvet is kiadott.¹⁴

Az „elveszett tagok” visszahódítására kiküldött személyes hangú levélre 10-en reaktiválták tagságukat. Köztük a debreceni (békéstarhosi) karnagy, Gulyás György, Falus Iván, Eörsiné Hajdú Marianna a Szilágyi Erzsébet Gimnáziumból stb. Úgy tűnik, újraerősödik a bizalom. a 91-es küldöttgyűlési tájékoztató adatai szerint 1989-ben 1773 tagdíjfizető tagot számlált a társaság, 1990-ben 1432-t, 1991 márciusában elérte az 1010-t (az év végi mértékről nincs adatunk). Mindenesetre 16 szakosztály és 17 tagozat maradt talpon,

A szervezetekkel alakuló együttműködésben már említett radikális gyermekjogi szervezettel, a Gyermekérdekek Magyarországi Fórumával köttetik szövetség – közösen szervezték a Kárjelentés című rendezvényt, mely a rendszerváltozás veszteségeként definiálta a gyerekkorosztályt – Gáti Ferenc, Stumpf István és mások szenvedélyes előadásában. A FICE (Gyermekvédők Nemzetközi Szervezete) és a Magyar Építészek Szövetségének Nevelési Intézmények Bizottsága¹⁵ keresett ezidőben együttműködést közös fellépésekre. A Kurir 1990. szeptemberi száma a Veszprém megyei Neveléstörténeti Társaság megalakulásáról szólva fogalmazott kritikusan az MPT „halogató” működéséről, míg Hajdú-Bihari Napló 1991 január 30-iki számában sajtójegyzet ismeri el a társasági megnyilatkozások kritikus szellemét,

Az 1991 tavaszára összehívott küldöttgyűlés Köpeczi Béla akadémikusban látta a társaság presztízsét stabilizáló elnök személyét. Alelnök Hunyady Györgyné, Horváth Márton és a jeles szolnoki iskolaigazgató Páldi János lett.¹⁶ Széchy Éva kulcsszerepét erősítette meg főtitkári posztjal. Titkárrá Barkó Endrét (aki ekkor a Professzorok Házának volt

¹³ Új pályán a Magyar Pedagógiai Társaság. Úttörővezető 1990. augusztus, Köznevelés, 1990, szeptember Új Pedagógiai Szemle, 1991. február.

¹⁴ Ebben az időszakban fejezi be társasági működését – a HERA elnökeként együttműködést ígérve Kozma Tamás, kritikusabb lemondással válik meg a didaktikai szakosztály éléről Báthory Zoltán.

¹⁵ Jeney Lajos, az Ybl-díjas iskolaépítész volt ennek elnöke, aki majd 2010-ben a társasági ÁMK szakosztály alapító vezetője lesz.

¹⁶ Utóbbi sokat tett a határon túli magyar pedagógusszervezetekkel alakuló kapcsolatért.

igazgatóhelyettese és Trencsényi Lászlót (ekkor az OKI Iskolafejlesztési központja munkatársa) választották. Balogh László, a Pedagógiai Szemle főszerkesztőjeként¹⁷, s Karlovitz János (szóvivőként) lettek vezetőségi tagok. Az Etikai Bizottságot Brezsnaynszky László elnökölte, Az ellenőrző bizottságot Mezei Gyula.

A maga módján ez az összetétel is tükrözte a társaság új, a hagyományokat vállaló, de a változásokra is nyitott, sokszínű arcát. Az áprilisi választmányi ülés konstruktív kritikát gyakorolt élénk vitában a készülő közoktatási törvényről.

Közben az iroda zsugorodik. Széchy Évée a nehéz feladat az elmaradó támogatások körülményei közepette stabilizálni az infrastruktúrát. Ő maga is önkéntesként látta el feladatát, s kénytelen felmondani két főállású tartalmi munkatársnak.

Dinamikus előremenekülés stratégiáját választotta ő is – energiáit nem kímélve. Arccal a VI. Nevelésügyi Kongresszus felé - volt a jelszó. nagy eredmények születtek a gyarapodó csatlakozó szervezetek számát illetően, ez a kezdeményezés tisztelettel parancsolóan mutatta fel a társaság új arcát a szakmában. A tudományos világ megnyerésére pedig az ELTE tanácstermében szervezett előadássorozat szolgált.

E törekvések vezettek el a VI. Nevelésügyi Kongresszus fontos, bár remélt jelentőségéhez mérten fékezett nyilvánosság előtt, ugyan köztársasági elnöki látogatással, de minisztériumi távolságtartással sorra került eseményéhez.

A szervezet élete szempontjából a legjelentősebb, hogy a Kongresszus Tudományos Bizottságának elnöke a következő küldöttgyűlésen elvállalta az elnöki posztot. Ezzel új korszak kezdődött.

Irodalom

Trencsényi László (szerk.): 40 éves a Magyar Pedagógiai Társaság. Tanulmánygyűjtemény., Apáczai Kiadó, 2007, Budapest

Mudri Zsuzsa (szerk.): Méltón a 125 évhez. Jubileumi kötet. Magyar Pedagógiai Társaság, 2016, Budapest

¹⁷ E tisztséget az új lapgazda döntése nyomán át kellett adnia Schüttler Tamásnak, de társasági megbízatását haláláig megtartotta.

Hunyady Györgyné

Korszakos kongresszusok között: 1993-2008

Egy nevelésügyi kongresszus mindenkor jelentős esemény: országos kitekintéssel és összefogással a társadalomba ágyazódó nevelési intézményrendszer helyzetének, feltételeinek, szellemi erőforrásainak és irányvételének felmérése. A Magyar Pedagógiai Társaság ennek megszervezésében és üzenetének strukturálásában oroszlánrészt vállalt 1993 augusztusában is és kerek 15 évvel később, 2008-ban is. Nincs arra lehetőség, hogy a társadalomban és a nevelésügyben ez idő alatt végbemenő változásokat rendre mind számításba vegyük, vállalásom az, hogy magára a Társaságra koncentrálna – mint történetének tanúja – tekintsem át e tizenöt évet, ennek meghatározó folyamatait.

A Köznevelés c. lap *Arculatát keresi a Magyar Pedagógiai Társaság* címen tudósított a Társaság 1994. április 7-én megtartott közgyűléséről. Eszerint Köpeczi Béla, a leköszönő elnök a sikeres VI. Nevelésügyi Kongresszus lendületében „elsősorban a pedagógiai kutatás fejlesztését és eredményeinek elterjesztését”, (M. L. 1994.7.) valamint a tudomány és a gyakorló pedagógusok együttműködését hangsúlyozta. Széchy Éva főtitkár kesernyésen megjegyezte, hogy „már az is nagy eredmény, hogy a Társaság él, talpon tudott maradni”. (M. L.1994.7.) A megválasztott új elnök, *Ádám György* rövid, személyes hangvételű beköszöntőjében is felidézte a kongresszus pozitív élményét. Ezzel kezdődött meg a Társaság életében egy új, 15 éves szakasz, amelyet akár *az Ádám-korszaknak* is nevezhetnénk. Nem lenne indokolatlan, mivel hihetetlen energiával, tudásával, tapasztalatainak és kapcsolatrendszerének felhasználásával s nem utolsó sorban markánsan domináns személyiséggel az elnök valóban meghatározta a Társaság másfél évtizedét. Én mégis szívesebben hívom ezt a periódust a *konzolidáció és átalakulás* időszakának.

A Magyar Pedagógiai Társaságnak – mint minden más testületnek, szervezetnek, intézménynek – megváltozott társadalmi körülmények kellett kialakítania létezésének új feltételeit. Már túl voltunk a rendszerváltással együtt járó szabadság-élmény, a pluralisztikus

gondolkodásmód és szerveződési lehetőségek eufórikus első évein s a csalódás első keserves hullámán is. Természetesnek kell tartanunk következményeivel is együtt, hogy az egyéni sorsok és új lehetőségek sodrában a Társaság tagjai közül sokan már másutt, más keretek között keresték szakmai közéleti tevékenységük terepét. Szembe kellett nézni azzal, hogy a Társasággal kapcsolatban sokféle elégedetlenség fogalmazódott meg. Volt, aki egyszerűen a régi rendszer hű kiszolgálójának s mint ilyet, elfelejtendőnek ítélte; mások személyes tapasztalatból vagy történeti tanulmányaikból még tudták, hogy a hajdani 100 tagú Paedagógiai Társaság exkluzív tudományos társaság volt, s úgy vélték, annak a szervezetnek az (akkor negyedszázada) újjáalakított MPT nem lehet jogutódja, legfeljebb csak jogbitorlója. A szélesre tárt kapujú egyesület, a szakosztályokba és a vidéki tagozatokba tagozódó tagság valóban már nem szelektált tudósok elit társaságát képezte, inkább szolid szakmai fórumot biztosított a tudományos eredmények, gyakorlati tapasztalatok és az oktatással összefüggő közélet iránt érdeklődő köz- és felsőoktatásban tanítóknak, tudományos kutatóknak. Voltak, akik úgy érezték, az új időkben éppen ez utóbbi, a közéleti tevékenység erősítendő, a Magyar Pedagógiai Társaságnak „...közvetítenie kell a rész- és pártérdekeket tükröző 'oktatáspolitikák' között, mégpedig a legszélesebb nyilvánosság előtt”. (M. L. 1994.7.)

A rendszerváltás jelentős változást hozott a valóban civil (nem felülről kezdeményezett) szervezetek lehetőségeit tekintve is. A nem túl szigorú törvényi feltételeknek eleget téve civilek kis csoportjai különböző szerveződések hoztak létre szakmájuk egy-egy karakteres vonását kiemelve s az annak megfelelő szakmai érdekek védelmét ígérve. A Társaság viszont 1967-es újjáalakulása óta „a pedagógia elméleti és gyakorlati művelőinek önkéntes egyesülése” (Simon 1979) nem egyetlen pedagógiai paradigma, nem egyetlen részterület képviselője volt. Az 1994-es közgyűlésen Széchy Éva főtitkár még joggal jelenthette ki, hogy „Soha nem akartunk valamennyi pedagógus szervezet keretéül szolgálni”, a Társaság tudományos igényességével, szakszerűségével tölthet be integráló szerepet. (M.L. 1994.7.) De ez a megállapítás egy már pluralizálódó szakmai szervezeti közéletre utal.

A sokféle megítélés és elvárás közepette ugyanis nem volt könnyű az *MPT tevékenységének szilárd vonalát megtalálni s a változó viszonyok között is fenntartani szervezeti egységét, társadalmi hatékonyságát*. Erről az útkeresésről szólva *három* nagyobb – olykor szétválaszthatatlanul egybe szövődő - *kérdéskört* látok. Ezek mindegyike összefügg az MPT (akkori) jövőképevel, belső feszültségeivel, továbbblendítő vitáival.

Tehát: a Társaság

- 1) *tudományos jellegű társaság vs szakmai egyesület-e;*
- 2) *a pedagógiai szakmai szervezetek között társutas vagy „ernyőszervezet”-e;*
- 3) *aktív közoktatáspolitikai tényező-e vagy csupán két irányú közvetítő csatorna?*

1) A VI. Nevelésügyi Kongresszuson Ádám György mint a Tudományos Tanács elnöke szerepelt, és meghatározó volt a hatása. A Társaság 1994-ben választotta elnökévé, 68 éves volt ekkor, idegtudományi szakterületének nemzetközileg ismert szaktekintélye és aktív művelője, akadémikus, volt rektor, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat korábbi elnöke. Az ő személye – az MTA Pedagógiai Bizottságától függetlenül is – természetes és folytonos kapcsolatot jelentett az akadémiai szférával. Tudatosan támaszkodott a Társaság eredeti és közelmúltbeli *tudományos elkötelezettségére*. Csak példaként említem, hogy hosszú ideig az MPT szakosztálya volt az egyetlen érdemi (tudományosnak tekinthető) fóruma a nevelés filozófiájának, illetve a gyakorlatiasabb neveléseméletnek. (Híresek voltak az un. Balatonfüredi-Zánkai Neveléseméleti Konferenciák is, amelyek az 1956-os nevezetes Balatonfüredi Konferencia emlékének és szellemi örökségének megőrzési szándékával jöttek létre.)

A Társaság az akadémiai bizottsággal már '94 novemberében közös tanácskozást szervezett *Az oktatásügy korszerűsítésének új igényei a pedagógusképzésben és továbbképzésben* címmel, amelyen tudósok, felsőoktatási szakemberek (pl. Inzelt György, Manherz Károly, Nagy Péter), gimnáziumi igazgatók (pl. Tiszavölgyi István) adtak elő, s a Társaság először hívott közös gondolkodásra egyházi oktatási szakembereket (pl. Bíbó István iskolaigazgató). Folytatódott a korábban elkezdett *„központi előadás-sorozat”* is, amelynek keretében tudós szakemberek (több év alatt 33-an) tartottak eszmecserével összekötött előadásokat, melyek kezdetben nagyon népszerűek voltak, hatókörük messze túlnyúlt a Társaságon, s némi optimizmussal még azt is mondhatjuk: az Új Pedagógiai Szemle révén hatásuk megsokszorozódott. 1997-től a választmányi üléseken, majd a küldött közgyűléseken is napirendre került egy-egy szakmai–tudományos kérdés, hol elméleti megközelítésben /pl. pedagógusszerepek (Trencsényi László), iskolaépítészet (Jeney Lajos), az oktatás expanziója (Kozma Tamás)/, hol gyakorlati jelleggel /pl. Gyermekesorok az ezredfordulón (Loránd Ferenc),

pedagógus etika-etikai kódex (Mihály Ottó), bűnmegelőzés az iskolában stb./ A szakmai konferenciák, a nagyhatású tudományos előadások és a Társaság szervezeti kereteiben megvitatott szakmai-tudományos témák a tárgyalt időszak első 7-8 évében folytonosan jelentkeztek, és egymást jól ki is egészítették.

Az elnöknek határozott törekvése volt, hogy a Társaság tudományos jellegét szervezeti keretekkel is erősítse: 1999 és 2001 között működött a *Tudományos Tanácsadó Testület*, amelyben természet- és társadalomtudósok (köztük több neveléstudós) kapott helyet. Ennek tételesen megfogalmazott célja volt, hogy a jó presztízű, de már érezhetően csökkenő befolyású Társaságnak intenzívebb kapcsolata legyen a tudomány kimagasló fórumaival. (Újra) ráeszméltünk: az MPT nem tudományos testület, nem is hétköznapi mozgalom, hanem a tudomány és a mindennapi gyakorlat, az elméleti és gyakorlati szakemberek közötti *híd-szerepet* vállaló szervezet. (Schüttler 1997)

A TTT működésének három évében a legjelentősebb esemény a 2000. szeptember 22-23-án tartott *Esély-konferencia* volt, amely korántsem ezoterikus kérdésekkel foglalkozott, hanem – a szociológus, oktatáskutató előadók s a mindennapi tapasztalatokat becsatornázó pedagógus szakemberek révén – kemény, az ifjúság s így a társadalmi jövőt meghatározó trendeket tárt fel, elemzett. A VI. Nevelésügyi Kongresszus után a Társaság ekkor próbálkozott első alkalommal széles körű civil összefogást (35 szervezettel) kialakítani.

2001-2002-re vált egyértelművé, hogy a Társaság – mint szervezet – tudományos *kutató munkát* lényegében nem tud végezni, és szűkülnek a tudományos életben, kapcsolattartásban való részvételének lehetőségei is. Ennek több oka is volt: átalakult maga a tudomány, a neveléstudományi kutatások professzionális feltételeket igényeltek; a Társaságban korábban más szakmák képviselőiben szerepet vállaló tudósok visszahúzódtak, a neveléstudomány vezető képviselői pedig különböző kutatóhelyek élére kerültek vagy törekedtek, államigazgatási szerepet vállaltak, s így igyekeztek saját és munkatársaik tudományos karrierjét építeni. Fontos változás volt az is, hogy a tudományos vitáknak, később a gyakorlattal való kapcsolattartásnak új útjai, fórumai alakultak, így mindenekelőtt az ezredforduló évében útjára indított Országos Neveléstudományi Konferencia. S ha a pedagógusok társasági keretekben gondolkodtak, akkor már választhattak számos, „szakosodott” pedagógiai szervezet közül. Úgy gondolom, lényeges volt az is, hogy a tudománnyal való találkozásnak/találkoztatásnak a Társaságban preferált formái (előadás+hallgatás+kérdések) lassan közönségüket veszítették, mint ahogy a szokásos

témaválasztás is messzebbre került a pedagógus tagságot elsősorban foglalkoztató napi problémáktól.

Ettől nem függetlenül, erőteljesebb volt a mozgás a Társaság szakosztályaiban és tagozataiban: érdektelenség miatt megszűntek szervezeti formációk, mások összeolvadtak. Újak is alakultak, ezek többnyire egy-egy speciális problémakörrel foglalkoztak (pl. a 1997-ben létrejött diszlexia szakosztály). Közben kisebb-nagyobb civil szerveződések (kollektíven) csatlakozni kívántak a Társasághoz.

Mindez erősítette a szakmai *egyésületi* jelleget s *új tevékenységi formák* kialakítását hozta magával. Ekkor (2002-ben) szerveződött a ma 15 éves Staféta-tábor; azóta vesz részt nagy intenzitással a Társaság az egész életen át tartó tanulás jegyében (a változó elnevezésű) Tanulás ünnepének organizálásában; felerősítette a hagyományápolás különböző formáit; kereste a jobb kapcsolattartás, a nyilvánosság fórumait (honlapot indított, Hírlevelet jelentetett meg stb.). 2005-re módosult az Alapszabály is, egyebek között megszűnt a Választmány, funkcióját a (hajdani Paedagógiai Társaságra jelképesen emlékező) 100 tagú Szakmai Kollégium vette át. (Emlékeztető EÜ 2005, Emlékeztető SZK 2005.) Megszűnt az egyéni tagság kizárólagossága, a Társaság jogilag is nyitottá vált a különböző civil szervezetek irányába.

2) A civil szervezetekkel való kapcsolatfelvétel folyamatát, amit a Társaság átgondoltan, teljes tudatossággal élt meg, az a meggyőződés vezette, hogy az erősen tagolt pedagógus társadalom különböző csoportjainak joga van (s végre lehetősége is nyílik) saját profiljuk alapján szerveződni s érdekeiket képviselni. Ez akkor is pozitív jelenség, ha a versenyhelyzet könnyen beláthatóan és hamar megtapasztalhatóan befolyásolta a Magyar Pedagógiai Társaság életét. Amint ezt már említettük, a Társaság 1967-ben nem valamely speciális érdeklődésű, érdekű vagy munkakörű csoport szakmai testületeként alakult újjá, hanem mind céljait, mind hatókörét tekintve ennél átfogóbb, általánosabb igénnyel. S több mint 20 éven keresztül, a rendszerváltozásig bizonyosan, így is működött. Ám a megváltozott helyzetben a kapcsolatkeresés a civil szervezetekkel szükségszerű, mondhatnám kényszerű lépés is volt. Természetesnek tűnt, hogy bizonyos, sokakat érintő, lényeges oktatásügyi kérdésekben – mintegy felerősítve egymás hangját – közösen lépünk fel. A jelentős közös fellépés, az alkalmi támogatás mellett utóbb elszaporodtak a különböző civil szervezetek egyes akcióihoz történő eseti csatlakozás gesztusai is. Voltak/voltunk a Társaságban – emlékezetem

szerint az elnök is –, akik aggályosnak találtuk ezt a működésmódot: féltettük a Társaság integritását.

Az Alapszabály már említett 2005-ös módosítása után a Társaság fokozatosan egy *ernyőszervezet* jellegét kezdte felölteni. Mindez felerősítette a belső vitákat a *szervezet jövőképéről*. A központi, vezető testületek önkritikus elemzései a Társaság hatósugarának, a különböző rendezvények, összejövetelek látogatottságának csökkenéséről szóltak, és a külső környezetből fakadó okok regisztrálásán túl megpróbálták a szervezet belső hibaforrásait is feltárni. Közben a szakosztályok, tagozatok is elégtelennek ítélték a Társaság súlyát a közéletben, erőtlennek fellépéseit oktatáspolitikai és szakmai érdekvédelmi ügyekben, hangot adtak annak az igényüknek, hogy a nyilvánosságot jobban kellene keresni és használni, s jobb pénzügyi feltételek kellenének a sikeresebb működéshez. A vitákat, az útkeresésnek ezt a szakaszát lezárandó a Társaság 2006-2007-ben – a folytonosság és a megújítás jegyében – definiálta újra önmagát. Az elnök nyilvános levelében az MPT stratégiájáról szólva megerősítette a Társaság „mindenkori kettős pilléréről” szóló „doktrínáját”. Ennek lényege (1) a tudományos hitelt kölcsönző, ésszerű *centralizáció*, valamint (2) az alkotó sokszínűséget biztosító *decentralizáció (a szakosztályok, tagozatok) átgondolt egyensúlya.*” (Ádám 2006) Utóbb a küldöttgyűlési beszámolóban az ügyvezető elnök egyedülállónak minősítette a MPT-t jellemző „ökumenét”. Ebben a gondolatmenetben mintegy felértékelődik az a „hiány”, hogy nincs *egyetlen* pedagógiai paradigma, oktatáspolitikai krédó, melyet képviselnénk „Különböző szakmák, különböző szakmai hitvallások, különböző képzettségek, hagyományok és jövőképek cserélnek eszmét a társasági fórumokon. Ez a dialóguskészség mindmáig alapvető erényünk.” (Beszámoló 2007.2.)

3) A Társaság életét 1993 és 2008 között természetesen befolyásolta, hogy milyen viszonyban állt a mindenkori kormánnyal és annak oktatáspolitikájával. Abban közmegegyezés volt Társaságon belül, hogy – amint időről időre deklaráltuk is – az MPT a politikától független szervezet (akar lenni). Politikai nyilatkozatokat nem tesz, az oktatáspolitikai kérdésekben viszont hallatja szavát képviselői útján, vagy egy-egy jelentősebb esetben (vö. például a Nemzeti Alaptanterv) testületi állásfoglalás révén. Kétségtelen, hogy a különböző színezetű kormányzatok érzékelhetően nem azonos módon viszonyultak az MPT-hez: a skála a már-már ellenségesbe hajló hűvös távolságtartástól a szoros együttműködést, sőt támogatást igénylő, elváró kormányzati attitűdig terjedt. Az attitűdök változásával szinte párhuzamosan erősödött

föl a szervezetben „az oktatáspolitikai alakítója” vagy a szerényebb „közvetítői”, a reális gyakorlati tapasztalatokat a döntéshozók körébe becsatornázó társasági önkép. (Ehhez a leíráshoz hozzátartozik, hogy személyek szintjén az adott periódusban működő mindhárom kormányzattal voltak jól kapcsolatok, amelyek épp úgy nem befolyásolták a Társaság elvszerűsége törekvő, kritikus viszonyulását a különböző oktatáspolitikai intézkedésekhez, mint az egyik vagy másik irányból érkező, rendszerint mikroszkopikus méretű vagy kissé nagyvonalúbb anyagi támogatások.)

Nagy belső feszültségekről tehát ebben a vonatkozásban nem beszélhetünk, de nem is elégedhetünk meg féligazságokkal. A Társaság vezető testületeiben, de szélesebb fórumain és szakmai összejövetelein is gyakran volt vitatéma (én úgy emlékszem, különösen a 2000-es évek elejétől) a politika és a társaság viszonya. Számos tagtársunknak sok volt, erős volt a szakmai megbeszélésekbe beszüremkedő politikum, mások és máskor gyengének, erőtlennek, túlságosan is együttműködőnek, netán „kollaboránsnak” ítélték a szervezetet vagy csak annak vezetését. Jól példázza ezt a hangulati elemekkel is megtűzdelt hullámzó értékelést két közgyűlési előterjesztés: a Társaság 2001-2005 közötti tevékenységéről szóló beszámoló tartalmazza a ciklus első évében elvégzett felmérés tapasztalatait, egyebek között azt, hogy „a tagságban erős az elvárás a Társaság oktatáspolitikai jellegű részvétele, megnyilatkozása iránt.” (Beszámoló 2001-2005.2.)

Az elnökség – készülve a 2002. május 31-ei küldött közgyűlésre – lényegében megismétli a korábbi elveket (egyenlő távolság a pártoktól, aktívabb szakmai-érdekvédelmi tevékenység, szerződés a civil szervezetekkel, együttműködési készség szakmai kérdésekben az oktatásirányítással), s új elemként – hivatkozva a Társaság belső pluralizmusára – un. „*szakmai-oktatáspolitikai közös minimumot*” (ahogy emlegettük: minimum-platformot) fogalmazott meg. Elfogadása (s érvényesítése) volt az előírt és vállalt feltétele annak, hogy a Társaság egyes szervezeti egységei önállóan, vagy az elnökség által a szervezet egészére kiterjesztve állásfoglalást bocsáthassanak ki szakmapolitikai kérdésekben.

A minimum tartalmazta, hogy

- a nevelésügy változásainak folyamatát történeti jelenségként értékeljük; hangsúlyozzuk a kontinuitást, az objektív, árnyalt kritika fontosságát;
- az oktatás expanzióját a társadalmi fejlődés szükségszerű velejárójának tekintjük;
- a család a nevelési eljárások alapvető egysége;

- a XXI. század gyereke más, mint a megelőző korszakoké, a nevelésről való gondolkodásban és a gyakorlatban felhasználandóak a szaktudományok új ismeretei;
- a pedagógust komplex társadalmi szerepében értelmezzük;
- elképzeléseink középpontjában a társadalom integráltsága megőrzésének és mind magasabb szinten való újrateremtésének elve áll. Ez az elv az alapvető mozgatórugója az esélyegyenlőség jegyében megfogalmazott álláspontjainknak.

A minimum-platformot az a 2002.május 31-ei közgyűlés fogadta el. (Beszámoló 2002; Emlékeztető 2002)

Voltak tehát politikai várakozások és fenntartások, volt egy józan belső mérték, amit a Társaság következetesen próbált érvényesíteni, azonban áttörést a Társaság oktatáspolitikai hatékonysága tekintetében a következő évek sem hoztak.

Három szálon haladva próbáltam bemutatni a Társaság egy fontos periódusának kívülről nem mindig látható változásait s a mögöttük meghúzódó feszültségeket. Ám a három szál a 2006-07-es évekre egybesodródott, és az MPT úgy vélte, hogy az utolsó kongresszus óta eltelt másfél évtized változásainak az értékelésére s arra épülő hatékony társadalmi cselekvési program kidolgozására csak egy olyan nagyszabású fórum lehet alkalmas, mint egy *egyetemes nevelésügyi kongresszus*. (Tézisek 2008.2.) „Az oktatás közügy!” mottó pontosan jelezte a VII. kongresszus tervezőinek szándékát: az MPT Szakmai Kollégiuma úgy fogalmazott, hogy a kongresszus célja a nevelésügy társadalmiasítása; a közvélemény és a kormányzat pozitív irányú befolyásolása az oktatásügy stratégiai kérdéseiben; a szakma önismeretének, önképének erősítése. (Pro Domo 2006.)

A kongresszusi felhívás kiadása utáni két esztendő a Társaság számára a felkészülés – az elemzések, a javaslatok megfogalmazása –, illetve a szervezés, a régen nem tapasztalt tartalmas, közös munka időszaka volt. Úgy tűnt, az MPT kiformálta önmagát az új körülmények között, szervezete és tevékenysége stabilizálódott. A VII. Nevelésügyi Kongresszus tükrözte a 2006-2008 közötti évek izgatott társadalmi légkörét, az oktatásügy körüli, már-már tobzódó civil együttesek erejét-erőtlenségét; a szinte teljes konszenzust az oktatás társadalmi helyzetének megítélésében s a komoly, eszmei-politikai, szakmai különbségeket a megoldások, a fejlesztés irányainak keresésében. Ezekről a kérdésekről a kongresszus előkészületei közben s magán az eseményen sem volt ritka az éles szakmai vita. (Vö. Földes at al. 2008) Mindemellett csak sajnálhatjuk, hogy a megszólítani vágyott széles társadalom és a

hivatalos oktatáspolitikai képviselői – akkor és azóta – kevésbé vették figyelembe a kongresszusi munkálatokban felhalmozódó nem jelentéktelen szakmai tudást.

Források / Irodalom

A Magyar Pedagógiai Társaság Elnökségének beszámolója a 2002.évi küldöttgyűlésnek.

MPT It.

Az Elnökség beszámolója a Magyar Pedagógiai Társaság négy éves tevékenységéről

(2001-2005) 2005. május MPT It.

Ádám György (2006): A szervezet jövőképéről MPT It.

Beszámoló a Magyar Pedagógiai Társaság küldöttgyűlésén. 2007. május 25. MPT It.

2008.június. Bp. 145 p.

Emlékeztető a Magyar Pedagógiai Társaság küldöttgyűléséről 2002. május 31. MPT It.

Emlékeztető a Magyar Pedagógiai Társaság Elnöksége 2005.október 21-ei üléséről. MPT It.

Emlékeztető az MPT Szakmai Kollégiumának alakuló üléséről (2005.november 30.) MPT It.

Földes Petra, Mészáros János, Szatmári Júlia (szerk.)(2008): Az iskola dolga. Virtuális nevelésügyi Kongresszus az OFOE honlapján. 2007.november-2008. június. Bp.

M.L.(1994) Arculatát keresi a Magyar Pedagógiai Társaság. Köznevelés 50.évf.16.7.

Papp Ágnes (szerk.) (2008): A VII. Nevelésügyi Kongresszus tézisei 2008. Kiadja a VII.NÜK Szervező Bizottsága. Bp. 28 p.

Pro Domo az MPT Szakmai Kollégiumának 2006.április 19-ei üléséről. MPT It.

Schüttler Tamás(1997): Közelebb a tudományhoz. Ádám György akadémikussal beszélget Sch. T. Új Pedagógiai Szemle XLVII.3. 3-11.

Simon Gyula (szerk.)(1979):Egy évtized a szocialista nevelésügyért. A Magyar Pedagógiai Társaság szakosztályainak, tagozatainak tevékenysége. Magyar Pedagógiai Társaság Bp.

Újabb 50 év elé

Nem lehet feladatomban az oktatásügy jelen helyzetéről képet alkotni.

Azonban a mostanában elfogadott „civil törvény „és a közbeszédben „Taigetosz” névvel illetett közoktatást érintő törvényi módosítások közepette igen nehéz a Társaság következő ötven évére pozitív és hangzatos prognózist fogalmazni.

A Társaság alapszabályából indultam ki, áttekintettem az elmúlt évek küldöttgyűléseinek jegyzőkönyveit, hogy összegyűjtsem azokat a pozitív előre mutató célokat, feladatokat és hozzászólók ilyen vonatkozású utalásait.

Belelapoztam az Új Pedagógiai Szemle elmúlt évi számaiba, hogy bátorítást nyerjek a jövő megfogalmazásához. Azonban sajnos nem kaptam túl sok intuitív gondolatot a Társaság jövőképeinek, legfontosabb feladatainak felvázolása tárgyában.

Ami az alapszabályt illeti, meg vagyok győződve arról, hogy még évtizedekig jól szolgálhatja a Társaság működését.

A célok, a szervezet működésére vonatkozó szabályok jó és rugalmas keretet biztosítanak 125 éves fennállását és újjáalakulásának 50. évfordulóját ünneplő társaságunk fennmaradásához és sikeres működéséhez. A küldöttgyűlési jegyzőkönyvek jól tükrözik a küldöttgyűléseken megfogalmazódott, a szervezet működésére vonatkozó hangsúlyokat, a küldöttgyűlések hangulatát, reális képet adnak az adott beszámolási évről, kellően harcosak és optimista hangvételűek.

Azonban a 2017. évi küldöttgyűlési beszámolóban találtam egy előremutató gondolatsort, ami fogódzó lehet a Társaság eljövendő feladatainak prognosztizálásán.

Így hangzik az idézet, ha nem is szó szerint:

„Jelen helyzetben az MPT tevékenységében felértékelődnek az oktatási-nevelési intézményrendszeren kívülálló szakmai identitások és területek, így a szabadidő, a gyerekvédelem, az ifjúságügy, a nemzetiségi nevelés, a pályaeorientáció, a szenior mentor

feladatok, a szak- és felnőttképzés világa, benne a duális képzés bevezetése, mint az oktatás és gazdaság közelítésének az eszköze.”

Hasonló képet mutat a szakosztályok világa. Igen élénk a tevékenysége az ugyancsak a nem intézményesített területeket képviselő Gyermekérdekek Szakosztálya – Korczák Munkabizottságnak, a Tanulókörnek, a Mozgalompedagógiai Szakosztálynak, más szakosztályok is közvetlen pedagógiai interakciókat jelentő programokat szerveznek (ilyen a Kisgyermeknevelési Szakosztály kezdeményezése a Játéknapokat illetően, ilyenek a Színes Húrok Szakosztály gyerekkoncertjei).

Az Új Pedagógiai Szemlében megjelent írások többsége problémákról számol be, a szerzők számos vonatkozásban felkiáltójeleket tesznek az oktatás-képzés világról szóló beszámolóikban, tanulmányaikban.

Néhány gondolat a szerzők megnevezése nélkül:

- felerősödtek a társadalmi egyenlőtlenségre ható mechanizmusok,
- rendre kimaradnak a döntésekből az érintettek,
- megosztott és gúzsba kötött a pedagógustársadalom,
- ellehetetlenül az esélyegyenlőség és komprehenzivitás lehetősége,
- változik a pedagógus szerep: a pedagógusok nem tudnak azonnal reagálni, válaszolni a pedagógiai paradigmaváltásból adódó szakmai-módszertani kihívásokra,
- felértékelődik az élethosszig tartó tanulásra történő felkészítés igénye,
- a pedagógusok többsége nem felkészített és még nem a tudásátadás helyett a tanulás támogatás azonnali és hatékony megvalósítására,
- a munkaerőpiac agresszívan követeli a közoktatási és a szakképzési intézményektől a munkahelyi kompetenciák (a beilleszkedés, az önálló munkavégzés, a kreatív gondolkodás, a jó kommunikációs készség, a problémafelismerő és –megoldó készség, a csapatjátékhoz szükséges viselkedési, felelősségvállalási kompetenciákat, a fejlődés iránti elhivatottságot) azonnali meglapozását, kifejtését.
- Attitűdváltásra és szektorközi együttműködésre lenne szükség, írják mások.

- Az alternatív pedagógiák, az iskolakísérletek, a szerkezetváltó iskolák az értelmiségi önmegvalósítás terepeivé váltak.
- A kiemelések közül zárásként Hunyady Györgyöt idézem, aki a neveléstudomány helyzetére vonatkozóan megállapította, hogy az átpolitizált társadalomban a neveléstudomány ideologikus jelleget öltött és elszakadt az oktatási rendszer működésének tényleges tapasztalataitól. A pedagógusok körében és az iskola világában kialakult válságérzet kialakulásáért azonban nem a neveléstudomány a felelős.

Hozzászólásom összefoglalásaként bemutatom a fentiek alapján Társaságunk jelenére vonatkozó SWOT analízist és a jövőképre vonatkozó néhány megszívlelendő kiemelést

<p>ERŐSSÉGEK</p> <ul style="list-style-type: none"> • 125 éves múlt • Elismertség: „jelen vagyunk” a pedagógiai tudományos és közéletben • A tagság elkötelezett magjára lehet építeni • hálózatosodás (civil és szakmai szervezetek integrálása) • Jó infrastruktúra (iroda) • Csökkenő mértékben, de vannak támogatók • Biztos egyetemi háttér • Rendszeres rendezvények (Staféta tábor, felnőtt tanuló hete) • Figyelem a hátrányos helyzetből adódó pedagógiai problémákra (HH, diszlexia stb.) • Megfelelő, korszerű kommunikáció: kiadványok, honlap • szakmai nyitottság új területek szakmai artikulációja (szabad idő, gyermekvédelem, mentorálás stb.) 	<p>GYENGESÉGEK</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stabil taglétszám, de csak minimális taglétszám emelkedés • A tagság korfája elöregedést mutat • Szakmai Kollégium működése formális • A közoktatásban dolgozó pedagógusok alig elérhetőek, gúzsbakötöttség, „félelem”, túlszabályozottság • A szakképzési szakosztályok elnéptelenedése • A hagyományos neveléstudományi diszciplínák (nevelélmélet, didaktika, neveléstörténet) elitjének távolságtartása nő
<p>LEHETŐSÉGEK</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hálózatosodás: újabb partner szervezetek, műhelyek csatlakozása • Részvétel a pedagógiai szakmai és közéletben • Jelenlét a közoktatás, a szak- és felnőttképzés, legitim testületeiben. • A vidék munkájának összehangolása, élénkítése • Külkapcsolatok erősítése • Új munkaformák: Menedzselés és tanácsadás, közvetlen pedagógiai akciók: Felkarolni az új, intézményrendszerrel nem lefedett területeket ennem szakértői, tanácsadói rendszer működtetése: gamification, hátrányos helyzetű. diszlexiás csoportok és fogyatékkal élők tanulása, • Életpályából kiesők felkarolása, • Pályakorrekció a pedagógusoknak (kiegészítés) • új – területi integrációk - • Szorosabb kapcsolódás a meglévő pedagógiai kutató műhelyekhez, az eredmények közvetítése • pedagógiai szaksajtó szakembereinek megnyerése, akár önálló szakosztályként is 	<p>VESZÉLYEK</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jogszabályi ellehetetlenítés – a civilelles kormányzati intézkedések elérhetik az MPT-t • A fiatalítás elmaradása • Egyes földrajzi régiók (tagozatok) leszakadása az MPT-ről • ÚPSZ bizonytalansága, olvasóink elpártolása • A politikától való egyenlő távolság tartása, bizonyos visszafogottság a szakmapolitikai megnyilvánulásokban legalább annyira taszít is, mint amennyire vonz kollégákat • likviditási válság (támogatások, tagdíjak lefékeződése esetén) • a szervezeti egységek bezárkózása bázishelyükre (felsőoktatási intézmény, egy-egy iskolára épülő szakosztály stb.) • egészséges rotáció késlekedése a vezetésben • az „akadémiai szféra” távolságtartása

Kiemelések a Magyar Pedagógiai Társaság jövőképeinek újragondolásához.

- Az MPT legyen minden pedagógus és neveléssel képzéssel foglalkozó szakember és nyitott, demokratikus ernyőszervezete.
- Az elnökség a mindenkori kormányzattal – ha kell azzal szemben - folytassa a pedagógustársadalom képviseletét, szakmai igényességgel, körültekintő figyelemmel, mértékadó állásfoglalások megfogalmazásával.
- Változatlanul legyen jelen a közoktatás, a szakképzés és a felnőttképzés legitim testületeiben.
- Legyen támogatója, részese a neveléstudományi kutatásoknak, tekintse feladatának a kutatási eredmények széleskörű terjesztését, a pedagógiai kultúra megújítását.
- Állásfoglalásokkal, ajánlásokkal, szakmai munkával reagáljon a változásokból adódó kihívásokra, töretlenül képviselje hitelesen a magyar pedagógustársadalom és iskolaügy demokratikus törekvéseit.

Benedek András

Üzenetek a palackban

2017 nyarának végén, amikor a júniusban tartott neveléstörténeti konferencia előadásából összeállított kis füzet zárógondolatainak megírására felkértek, természetesen azzal kezdtem a vállalásom teljesítését, hogy végigolvastam a már kész, inkább kisebb, mint nagyobb „tanulmányokat”. A készülő kiadvány eleve szűk kereteket adott a szerzőknek, talán ezért is utal a cím *üzenetekre*, mivel a kitűnő írások lényegre törő módon, elemzési szándékkal és egy-egy témára fókuszálva, fogalmaznak meg fontos szakmai üzeneteket. Olyan pedagógiai felismeréseket, melyek túlmutatnak a címben kiemelt fél évszázados időszakon. Érzékelhető ugyanakkor a neveléstörténettel foglalkozó kollégák nemes szándéka, hogy az adott szakmai szegmenseken is túlmutató módon szóljanak az olvasókhhoz, a jelen tanúhoz, s a sokszorosított művek jellegéből adódóan a későbbi generációk olvasóihoz egyaránt. Ezért az utalás a *palackpostára*, melynek címzettje mindig az általánosabb értelemben vehető olvasó. Jelen esetben érthető módon, a mai pedagógiai közéletünk esetenként apatikus jelenségein is túllépve, hosszabb távra is érvényes módon érzékeltetik az írások a nevelés ügye iránt évtizedek óta elkötelezettek elemzéseiben és visszaemlékezéseiben a Magyar Pedagógiai Társaság (MPT) legutóbbi öt évtizedes történetét. A kötet szerkesztője ugyanakkor kérte, hogy e keretek között szóljak a társaság jövőjéről is, ami most, 2017 derekán nem is könnyű feladat. Erről az jutott az eszembe, hogy *a bölcs ember*, - s itt az MPT-re gondolok, a jóval több (még a betiltás/szüneteltetés időszakát is figyelembe véve), mint egy évszázados történetére utalva, - *ha hosszú úton jár nem csupán a célra szegezi tekintetét, hanem időről-időre visszatekintve sikereiből és kudarcaiból merít erőt a cél eléréséhez*. Nos, társaságunk esetében is megfontolandó mindez. Tavaly és tavalyelőtt nagyon gazdag szakmai programmal emlékeztünk meg az MPT 125 éves évfordulóját, felidézve és a mának szólóan értékelve a hazai neveléstudomány és progresszív pedagógiai gyakorlat jeles képviselőinek civil szakmai szervezetté formálódásának történetét.

Most, az évek sorozata ezt a „képletet” alakította ki, az újrakezdés, az elmúlt 50 év története került a neveléstörténeti vizsgálódás célkeresztjébe. De a visszaemlékezések egymáshoz kapcsolódása sem vonhatja el a figyelmünket, s erre az írások jó példákat kínálnak: nem csupán a múlt leírása, dokumentálása a feladat, hanem a jövőnek szóló tanulságok felismerése és megfogalmazása is. Úgy vélem az MPT eddig elismert szerepe akkor tartható fenn, ha okulva az elmúlt időszak történéseiből, a jövőről való gondolkodásunk tudatosan épít a sokgenerációs hagyományokra.

Az elmúlt fél évszázad, az MPT tagságának korfáját ismerve, sokunknak a megélt történelem, ezért is fontos szakmailag igényesen elemezni közös történetünket, mely sok-sok ellentmondással terhelt, ugyanakkor generációk számára adhat lehetőséget a jövőbe tekinteni. Társaságunk egyik

alapon, s ez a nevelés stratégiai jelentőségével, társadalomformáló erejével is összefügg, hogy a hosszú távú előrettekintés lényeges vonása szakmai gondolkodásunknak. Némi szarkazmussal állítható, hogy a szakmai türelem egyik oka lehet a múlt tapasztalatainak ismerete. Így akkor, amikor a döntés és rögtönzés „előjogát” uralta a politika, s a szakmai kételyt megfogalmazókra, a közös ügyekről a meditációt tudatosan vállalkókra könnyen az obstrukció árnyéka vetült, akkor is célszerű lehet a történeti párhuzamokat, a referencia-megoldásokat, mint például Trencsényi László által érzékletesen bemutatott módon a testületi demokrácia 90-es évekbeli válságkezelő modelljének MPT-beli alkalmazását, a jelentős országos kezdeményezések megindításának bátor vállalásait felidézni, s ha kell a jelenben adaptálni. Ilyen időszak volt, s ezt a füzetben Hunyady Györgyné „Korszakos kongresszusok között: 1993-2008” című írása szemléletesen érzékelteti: a VII. Nevelésügyi Kongresszus előkészítése, s megrendezése. Joggal idézendő fel az előkészítés, s a következő évek MPT által hangoztatott szakmai és közéleti szlogenje „Az oktatás közügy!” ami sokak számára jelentett, akkor és talán még ma is nem keveset.

A világ folyamatosan változik, fejlődik, s újabb konfliktusokkal terhelt. A gyakorlati pedagógiában, s a nevelés tudományában új kihívások és új válaszok formálódnak. Nehéz e folyamatban optimális és értékálló megoldásokat, ráadásul gyorsan és hatékonyan alkalmazni. Csupán a múltba révedni, s a jelen nem megérteni, vagy éppen nem törekedni megérteni, e vonatkozásban a pedagógiai konzervativizmus létező, de nem általánosítható gyakorlata. Ezért is fogalmazható meg az MPT jövőjére vonatkozóan az a történeti tapasztalatokra építhető tétel, melynek gyakorlati megvalósítására a mai világ egyre több technikai-módszertani eszközt kínál: *kommunikálni és kommunikálni!* A szakmai társas kommunikáció hagyományosan optimális színtereit biztosíthatja civil szakmai szervezetként az MPT, mely élve az új kommunikációs megoldásokkal, honlapján, a közösségi média felületein az elektronikus térben a korszerű társadalmi-szakmai elkötelezettséget képes megjelentetni. S mindezt milyen küldetésstudattal és arculattal? Ehhez nem is kell nagyon messzire a múltba tekintenünk. Az MPT arculatát érzékelteti a Magyar Pedagógiai Társaság Elnöksége 2011 októberében megfogalmazott állásfoglalása: *„Az ezredforduló óta határozottan érzékelhető, hogy fordulatra van szükség a nevelés-oktatás világában. Megfogalmazódott a felismerés, hogy a plurális társadalom értékszínűségéhez, az érték közvetítés feladataihoz, e feladatok eszköz és intézményrendszeréhez, valamint az ösztönzők rendszeréhez igazodó új, a koherencia-zavarokat feloldó szabályozásra van szükség.”* Jelen összeállítás gazdag gondolati tartalmával ezért nem csupán tisztelgés az elmúlt fél évszázad erőfeszítéseire, hanem biztató impulzusok sorozata: lehet és kell is a nevelés gyakorlatának generációkon átívelő fejlesztéséről felelősséggel, tettekkel bizonyítva gondolkodnunk.

2017. szeptember

Tartalomjegyzék

Mikonya György – Hegedűs Judit

Bevezető egy jubileumi konferencia dokumentumainak gyűjteményéhez 5

Kelemen Elemér

A Magyar Pedagógiai Társaság újjáalakulása és tevékenységének első évtizede (1967-1976)
..... 7

Trencsényi László

Új helyzet, új kihívások – helykeresés – 90-es évek 25

Hunyady Györgyné:

Korszakos kongresszusok között: 1993-2008 31

Kraiciné Szokoly Mária

Újabb 50 év elé 41

Benedek András

Üzenetek a palackban 47

A kötet szerzői

Benedek András egyetemi tanár, az MPT elnöke

Hegedűs Judit egyetemi adjunktus, az MPT Neveléstörténeti Szakosztálya titkára

Hunyady Györgyné egyetemi docens, korábban évekig az MPT alelnöke

Kraiciné Szokoly Mária c. egyetemi docens, az MPT alelnöke

Kelemen Elemér neveléstörténész, az ELTE TÓK professor emeritusa, az MPT Szakmai Kollégiumának tagja

Mikonya György, egyetemi docens, dékán, a MPT Neveléstörténeti Szakosztálya elnöke

Trencsényi László c. egyetemi tanár, az MPT ügyvezető elnöke